

OHK - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNIK

/1995 3

91

49600004711,2

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

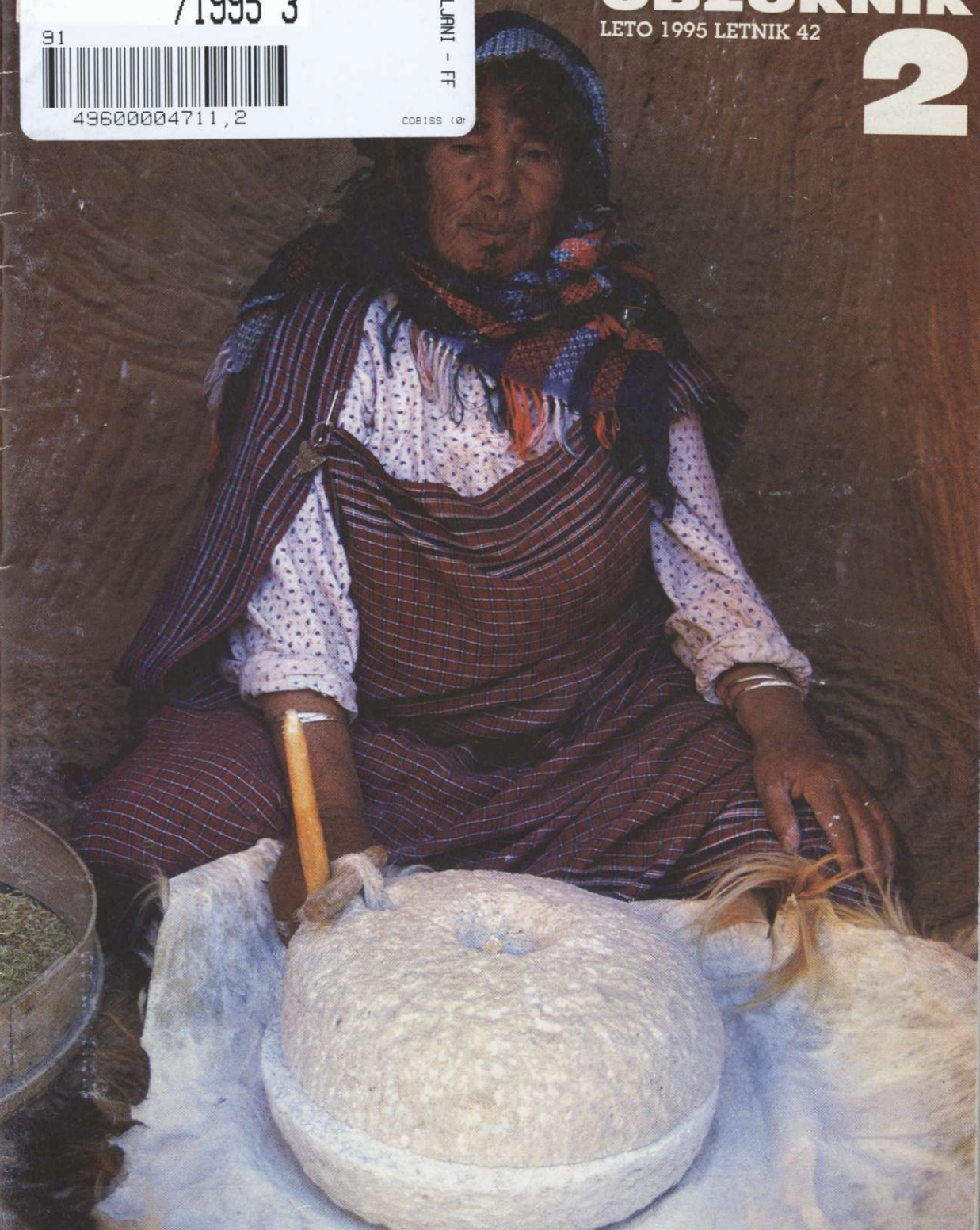
COBISS (0)

GRAFSKI

OBZORNIK

LETO 1995 LETNIK 42

2

GEOGRAFSKI OBZORNIK

Strokovna revija za popularizacijo geografije

GEOGRAPHIC HORIZON

Professional Review for Popularization of Geography

Založnik	Zveza geografskih društev Slovenije	Association of the Geographical Societies of Slovenia	Publisher
Naslov	Aškerčeva 2 61000 Ljubljana Slovenija	Aškerčeva 2 61000 Ljubljana Slovenia	Address
Glavni, odgovorni in tehnični urednik	Drago Perko		Chief, Responsible and Technical Editor
Uredniški odbor	Dragica Borko, Slavko Brinovec, Karmen Cunder, Drago Kladnik, Marko Krevs, Jurij Kunaver, Miha Pavšek		Editorial Board
Prelom	SYNCOMP		Typesetting
Tiskar	Povše		Printer
Naklada	1100		Circulation
Izhajanje	Četrletno	Quarterly	Frequency
Finančna podpora	Ministrstvo za šolstvo in šport	Ministry of Education and Sports	Financial Support
Cena	400,00 SIT	4,00 USD	Price
Žiro račun	SDK	Nova Ljubljanska banka	Bank Account
	50100-678-44109	50100-620-133 7383-20885/0	

UVODNIK

3

EDITORIAL**STROKOVNI ČLANKI**

4

PROFESSIONAL ARTICLES

	Jurij Senegačnik ✓	
Tunizija – najbolj »evropska« država Afrike	4	Tunisia – The Most »European« State of Africa
	André-Louis Sanguin in Mojca Dolgan-Petrič ✓	
Ciper – negotova prihodnost Afroditeinega otoka	12	Cyprus – Uncertain Future of Island of Aphrodite
	Ana Vovk ✓	
Zaščiteno območje Lange Lacke pri Nežiderskem jezeru	18	Protected Area of Lange Lacke near Neusiedlersee
	Krištof Oštir, Drago Perko in Zoran Stančič ✓	
Srednja Dalmacija iz vesolja	20	Central Dalmatia from the Space

OBVESTILA

26

INFORMATION

Vsak avtor je v celoti odgovoren za prispevek.

Each author is fully responsible for the task.

NASLOVNICA**TITLE PAGE**

Berbersko prebivalstvo se je v Tuniziji ohranilo le na jugu države. Berberka v narodni noši sedi v svojem trogloditskem bivališču. (Foto: J. Senegačnik.)

The Berbers remained in Tunisia only in the southern part of the state. The berberic woman with national costume is sitting in her troglodit dwelling-place. (Photo: J. Senegačnik.)

VEŠ, GEOGRAF, SVOJ DOLG?

Anton Gosar

Poglejmo v zakulisje naše stroke. Ali smo (iz)učili učence, dijake, študente, kolege v duhu sodobne geografije in časa? Smo jih navdušili zanjo? Smo ji sami zavezani? Smo z javnim delovanjem in zavzemanjem za stroko zgled mladim generacijam? Kaj smo stori-li, da bi stereotip geografije kot vede/predmeta o naj-daljših rekah in glavnih mestih ovrgli? Ali delujemo lju-biteljsko in odgovorno v strokovnem društvu ter vzpod-bujamo in podpiramo njegovo dejavnost? Morda pa je za nas geografija le služba? Naloga pravega, stro-ki zavezanega geografa pa je pestrejša in vsebuje štiri dejavnostna polja: 1. poučevanje, 2. komunicira-nje, 3. kolegijalnost – cehovstvo in 4. permanentno (samo)izobraževanje. Ves spekter delovanja plemeniti in bogati kvaliteta in osebna zavzetost za delo. 1. Geografi smo predvsem učitelji. Poučevanje je uče-nje in vzgoja duha v delovni ustanovi in izven nje. Učimo se v pogovoru s kolegi, pri podajanju snovi v razredu, ob javnem nastopanju, ob delu na pro-jektu. Najbolj uspešni so kolegi, ki se odzivajo na reakcije sogovornikov, poslušalcev, se jim prilagaja-jo in znajo vnovčiti kritični »feed-back« ob vredno-tenju svojega dela. Tako niso le informatorji, ampak tudi animatorji, saj s svojim nastopom podžigajo za-nimanje za predstavljeno problematiko in stroko, med kolegi krepijo samozavest in privrženost stroki, dru-god pa utrjujejo razumevanje problematike in dvigu-jejo ugled geografiji.

2. Žal nas je v primerjavi s pripadniki in privrženci drugih strok izrazito malo. Naše število izkazuje na-klada Geografskega obzornika (1100 izvodov). Naši strokovni potenciali pa zdaleč presegajo okvire, ki nam jih je odredila polpretekla socialistična družbe-na ureditev. Zaradi zanemarjanja komuniciranja s strokovno in laično javnostjo se v drugih profesijah pouču-jejo in razvijajo pod lastni stroki ustreznim imenom geografski predmeti (»prostorska sociologija«, »ureja-nje krajine« itd.). Naša naloga je sodelovati v interdis-ciplinarnih projektih, na javnih tribunah, na natečajih in drugih javnih ter strokovnih prireditvah in kolegom iz drugih strok dokazati sposobnosti geografa – strokovnjaka in geografije – vede, ki kompleksno prouču-je prostorske pojave in probleme. Stroko in osebo geo-grafa bo javnost in »akademija« na ta način vede-la ceniti. Posebno še, če bodo ugledni strokovnjaki drugih strok širili nadvse ugodne ocene o našem de-

lu. Ugled nas, učiteljev in raziskovalcev, se bo lah-ko po prestižu meril s ugledom zdravnikov, pravni-kov in ekonomistov, ki so v ogledalu javnosti v vrhu. 3. Svoje ideje, hotenja in želje lahko udejanimo le s skupnim in kolikor toliko enotnim nastopom. Zato-rej: oblikujmo cehovsko zavest! Najprej pa moramo priti do konsenza o pomembnostih, prioritetnih po-dročjih stroke. Prizadevati si moramo, da se bomo medsebojno vsestransko informirali, dogovarjali in usklajevali. Osebnostni prepiri v preteklosti niso bi-li v korist stroke; med drugim so prizadeli samoza-vest mnogih njenih pripadnikov. Sedanja institucio-nalna zaprtost, borba za projekte, delo in prestižnost grozijo, da bodo oslabili sicer dobre medkolegial-ne odnose srednje generacije geografov. Naše no-tranje razprtije so lahko namerno slabše razumljene v drugih strokah. Nestrinjanje z mnenjem posamez-nih kolegov ne sme ogroziti »podjetja geografija«. 4. Številna udeležba na llesičevih dnevih in zboro-vanjih je znamenje napredka in zavedanja proble-ma. Prepogosto pa je interes obiskovalcev usmerjen le v ozko specializacijo (didakta, projekti). Premalo je iskrenega zanimanja za kompleksno delo stroke, za njeno teorijo, pa tudi za mednarodno izmenja-vo strokovnih izkušenj. Ob letošnjem pomladnem obi-sku šestih tujih profesorjev na Oddelku za geografi-jo je bila udeležba tako skromna, kot da je šlo za bojkot predavateljskega in sodelavskega kadra. Ko je eden naših gostov predaval na Oddelku za zgo-dovino, so poleg študentov predavanju prisostvova-li vsi redni in upokojeni profesorji in nekateri učite-lji iz ljubljanskih srednjih šol. Precej pa je zanima-nja za poljudnoznanstvena predavanja in ekskurzi-je. To je, po svoje, dobro znamenje.

Veš, geograf, svoj dolg? (P)ostati angažiran! Zač-nimo pri sebi! Kot predsednik Nacionalnega komi-teja mi je v veselje naznaniti projekt slovenske ude-ležbe na 28. kongresu Mednarodne zveze geogra-fov (IGU) od 5. do 10.8.1996 v Den Haagu na Ni-zozemskem, ki predvideva: izdajo zbornika razprav »Slovenija – mostišče Srednje Evrope«, pripravo raz-stave geografskih publikacij in kart, organizacijo spre-jema za delegacije drugih držav in izvedbo enote-denske ekskurzije na Nizozemsko z vsaj enodnevnim obiskom kongresa. Pobude o tem sprejema uredništvo Geografskega obzornika.

TUNIZIJA – NAJBOLJ »EVROPSKA« DRŽAVA AFRIKE**Jurij Senegačnik**

UDK 916(611)

TUNIZIJA – NAJBOLJ »EVROPSKA« DRŽAVA AFRIKE**Jurij Senegačnik**, Gimnazija Ledina, Resljeva 12, 61000 Ljubljana, Slovenija

Članek obravnava glavne geografske značilnosti Tunizije: relief, kamnine, podnebje, rastje, vodovje, prebivalstvo, kmetijstvo, rudarstvo, industrijo in turizem.

UDK 916(611)

TUNISIA – THE MOST »EUROPEAN« STATE OF AFRICA**Jurij Senegačnik**, Gimnazija Ledina, Resljeva 12, 61000 Ljubljana, Slovenia

The article represents main geographical characteristics of Tunisia: relief, geological structure, climate, vegetation, population, agriculture, mining, industry and tourism.

Tunizija po svoji razvitosti, odprtosti in urejenosti sodi v sam vrh arabskih držav na severu Afrike. Danes predstavlja tudi nekakšno oazo miru in osebnosti za zahodnega turista sredi arabskih držav, kjer čedalje bolj kipi pritisk islamskega fundamentalizma. Vzroke za takšen poseben razvoj lahko iščemo tudi med geografskimi dejavniki, in to tako naravnimi kot družbenimi.

Tunizija je že po svoji legi zelo blizu Evrope. Z ijemo Gibraltarskega preliva, ki leži na skrajnem jugozahodu Evrope, je Sredozemsko morje najožje ravno v pasu med Tunizijo in Sicilijo. Zračna razdalja med severovzhodno obalo Tunizije in zahodno obalo Sicilije meri le 150 km.

Zaradi svojega edinstvenega geografskega položaja je tako Tunizija od antike do današnjih dni predstavljala nekakšno stičišče različnih sredozemskih civilizacij (2). Država leži na vzhodnem robu velike geografske enote na severozahodu Afrike, ki jo poznamo pod imenom Magreb.

Tunizija meri 164.150 km². Od severa proti jugu se razteza v dolžino 1300 km, v smeri od vzhoda proti zahodu pa je široka od 200 do 300 km. Njene obale so dolge 1300 km. Tako kot njene sosede leži na prehodu med Sredozemljem in Saharo. V smeri od severa proti jugu si sledi več naravnih enot, ki se razlikujejo glede na geološko zgradbo, relief, podnebje in rastje.

Severni del države predstavlja Severna ali Telska Tunizija (3). To je vzhodni podaljšek okrog 2200 km dolgega Atlasa, ki se v Tuniziji že močno zniža. Atlaski gorovji Tel (Telski Atlas) in Saharski Atlas, ki v Alžiriji potekata v smeri od zahoda proti vzhodu precej oddaljena drug od drugega, se na tunizijskem ozemlju praktično združita. V tem združenem hribovju lahko vseeno ločimo tri različne gorske verige, ki se na tunizijsko ozemlje nadaljujejo iz sosednje Alžirije, vendar tukaj iz smeri od zahoda proti vzhodu zavijejo v smeri proti severovzhodu. Prvo verigo

na skrajnem severu države ob severni obali sestavljata pogorji Kroumirie in Mogod, ki sta večinoma iz fliša. Drugo verigo predstavlja pogorje na obeh bregovih reke Medjerde. Zgrajeno je v glavnem iz apnenca. Tretja veriga je pogorje Dorsale, podaljšek Saharskega Atlasa, ki se nadaljuje proti severovzhodu še na polotok Cap Bon. Dorsale je močno razčlenjeno hribovje iz krednih peščenjakov in apnenec. V njegovem zahodnem delu blizu alžirske meje leži tudi najvišji vrh v državi, Djebel Chambi (1544 m). Večje ravne površine so v Severni Tuniziji le v njenem severovzhodnem delu. To sta nižina ob ustju Medjerde in Tuniška kotlina. V slednji leži tudi glavno mesto države (1, 2).

Južno od Severne ali Telske Tunizije se razprostira Srednja ali Stepska Tunizija (3). Njen vzhodni del označujejo kot Sahel. Njegova obala je nizka, peščena in brez naravnih pristanišč. Zahodno od Sahela je območje Srednetunizijske stepe. Najvišji del tega polsušnega območja je planota na skrajnem zahodu, ki jo imenujejo Visoka stepla. Srednetunizijska stepla proti jugu preide v kotlinasto podolje, kjer ležijo velika slana jezera. Območje teh jezer, ki jih označujejo z izrazom »chott«, deli državno ozemlje na skoraj enako veliki polovici.

Južno od tu se začena tretji del Tunizije, Južna ali Saharska Tunizija. To velikansko območje je večinoma puščavski svet. Ob jugovzhodni obali se razprostira nižina Djefara, pred katero leži znameniti otok Djerba. Zahodno od Djefare se začena planota Dahar, ki zajema najjužnejši del države, ki se v obliki klina zajeda med Alžirijo in Libijo. Sestavljajo jo peščenjaki in apnenci jurske in kredne starosti. Severozahodni del Južne Tunizije pa je že del velikanskih peščenih puščav Velikega vzhodnega erga, katerega središče je v sosednji Alžiriji (1, 2).

Tunizijsko podnebje določata predvsem dva dejavnika: Sredozemsko morje na severu in puščava Sahara na jugu. Pomembno vlogo igra tudi relief, saj

*Slika 1: Rimski amfiteater iz 3. stoletja v El Djemu sredi pokrajine Sahel je eden najpomembnejših tunizijskih kulturnih spomenikov. Opozarja nas na pestro zgodovinsko dogajanje, ki ga je že v antiki doživljal ta del Afrike.
(Foto: J. Senegačnik.)*

Telski Atlas vlažnejšim zračnim masam preprečuje dostop v notranjost. Podnebje se tako spreminja v smeri od severa proti jugu in tudi v smeri od zahoda proti vzhodu. Najbolj izrazito sredozemsko podnebje ima severna obala. Tu so topla poletja in mile zime, količina padavin pa je največja. Količina padavin v najbolj severozahodnem delu države presega 800 mm in predstavlja njen najbolj namočen del, Ain Draham na skrajnem severozahodu ob alžirski meji ima celo do 1500 mm padavin.

Hribovita območja Telske Tunizije in vzhodna obala imajo že precej bolj sušno in celinsko podnebje. Temperaturna nihanja so precej večja, v gorah pade pozimi tudi sneg. V povprečju pade le še od 400 do 600 mm padavin. V južneje ležeči Srednjetunizijski stepi se srečujeta oba podnebna tipa. Posledica tega je zelo muhasto vreme, ki se kaže v dolgih obdobjih vročine in suše na eni strani, ali pa obdobjih mraza in katastrofalnih poplav na drugi strani. V povprečju pade tu od 200 do 400 mm padavin.

Območja južno od slanih jezer imajo puščavsko (saharsko) podnebje, ki je zaznamovano z velikim

pomanjkanjem padavin. Zanj so značilne mrzle zimske noči na eni strani in zelo vroča poletja z dnevnimi temperaturami tudi prek 50°C. Padavine padejo pretežno pozimi. Na planoti Dahar pade le od 100 do 200 mm padavin, v najbolj sušnih predelih pa še samo okrog 60 mm. Poleti piha iz Sahare proti morju vroči in suhi veter široko, z morja v notranjost pa rahlo vlažni veter čergui (1, 2).

Za evropskega obiskovalca je poletna vročina hudo moteč dejavnik. V bolj naseljenih krajih v severnem in srednjem delu države se poletne temperature sicer dvignejo tudi prek 40°C, vendar avgustovska povprečja v zadnjih petdesetih letih večinoma ne presegajo 30°C (Sousse 30°C, Tabarka 29°C, Hammamet 30°C, Djerba 30°C, Tozeur 32°C) (5). Srednje najvišje in najnižje temperature se v avgustu v največjih mestih gibljejo med 21 in 33°C, v januarju pa med 7 in 16°C (1).

Naravno rastje je prilagojeno podnebju, ki prehaja od sredozemskega v puščavsko. Vpliv človeka na spreminjanje naravnega rastja je bil v Tuniziji izredno velik že od antične dobe dalje. Od nekoč gostih gozdnih sestojev na severu (hrast, bor) so se večji os-

Slika 2: V Tuniziji uspeva po nekaterih ocenah okrog 50 milijonov oljk. Največ jih je v pokrajini Sahel, kjer si sledijo na desetine kilometrov daleč v vzporednih nizih. (Foto: J. Senegačnik.)

tanki ohranili do danes le še na območju Kroumirie. Ostale gozdove so skrčili zaradi izkoriščanja lesa ali pridobivanja novih obdelovalnih in pašnih površin. Ponekod v hribovitem svetu so se ohranili razredčeni gozdovi, ob severni obali pa makija. V stepi uspevajo proti suši odporne trave (trava halfa), akacije in tamariše. Na jugu izven obdelanih oaz uspevajo agave, kakteje in bodičasto grmičevje (1).

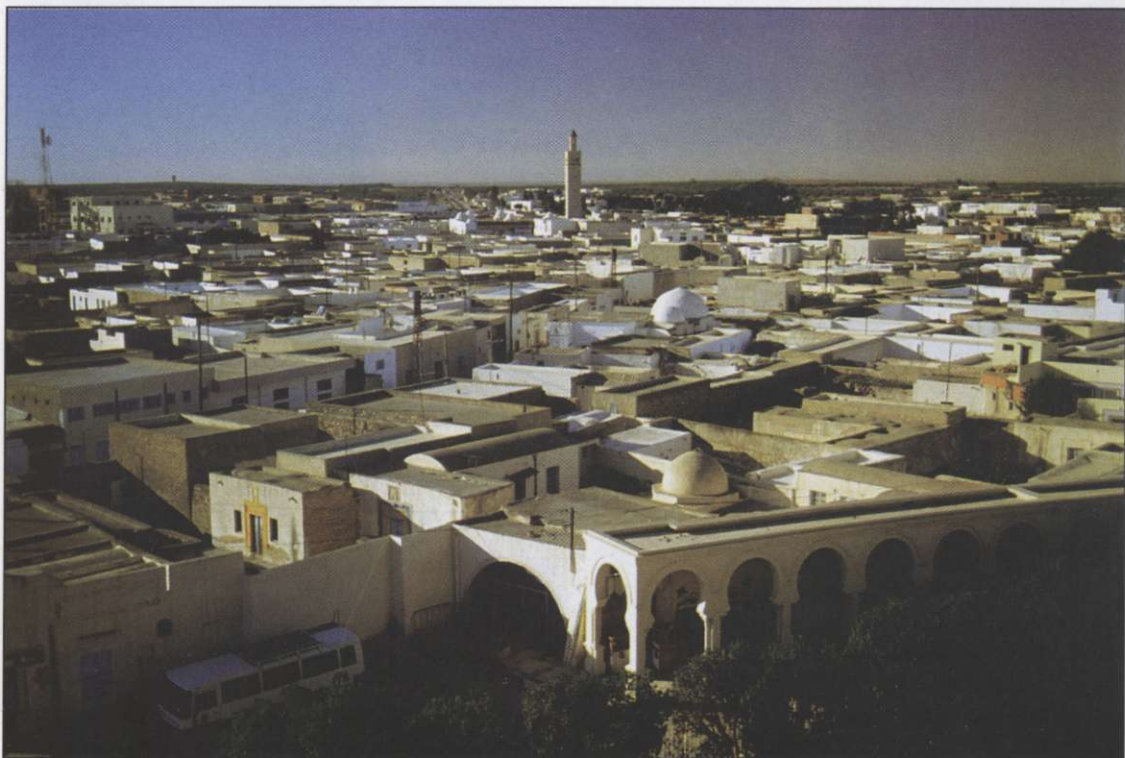
Tunizijska država posveča veliko pozornost ponovnemu pogozdovanju, saj s tem zaustavljajo širjenje puščave proti severu. Od razglasitve neodvisnosti leta 1956 so posadili na milijone dreves, med njimi predvsem evkalipte, alepske bore in ciprese. Za obrambo proti vetru sadijo tudi opuncije. Močno so omejili kozjerejo in jo na nekaterih območjih povsem prepovedali. Z vsemi temi posegi je država dosegla velike uspehe, verjetno največje v borbi proti širjenju Sahare med vsemi afriškimi državami. Zaradi zavarovanja rastja in živalstva so razglasili tudi štiri narodne parke.

Živalski svet se je od antike dalje močno skrčil. Predvsem zaradi čezmernega lova že dolgo časa v Tu-

niziji ni več levov, leopardov, medvedov, slonov in nojev. Gazele, antilope in hijene so postale zelo redke. Med današnjimi sesalci najdemo še divjo svinjo, puščavsko lisico, rdečo lisico, šakala, munga in nekatere glodalce. Med plazilci je nekaj znanih strupenih kač. Ptičjemu svetu se v zimskem času pridružio ptice selivke iz Evrope. Za nekatere ogrožene živalske vrste so sprejeli poseben zaščitni program (1).

Vodovje oziroma rečno omrežje kaže odločilen vpliv podnebja. Gostota rečnega omrežja in z njo prisotnost vode se zmanjšujeta v smeri od severa proti jugu. Tekoče vode najdemo samo na severu in v goratem delu države, na jugu pa je pomanjkanje vode tako veliko, da življenje, razen v oazah, ni mogoče.

Glavna tunizijska reka, ki pravzaprav predstavlja edino pravo reko v državi, je Medjerda. Izvira v Alžiriji zahodno od kraja Souk-Ahras in teče v smeri proti severovzhodu do svojega izliva v Sredozemsko morje severno od Tunisa. Vanjo se izliva jo pritoki Mellegue, Tessa, Bou-Hertma in Siliana. V nizinskem svetu pred izlivom v morje jo izkoriščajo za

Slika 3: El Djem je manjše mesto v Srednji Tuniziji z 11.000 prebivalci in tipično arabsko arhitekturo. Hiše so močno zgoščene ena ob drugi, ravne strehe pa nas opozarjajo na pomanjkanje padavin. (Foto: J. Senegačnik.)

namakanje. Njena erozijska moč je zelo velika, zato v spodnjem toku odlaga ogromno gradiva. Feničansko пристanišče Utica, ki je v antični dobi ležala ob morju, leži danes že 10 km v notranjosti. V hribovju Tel izvira tudi reka Miliane, ki potem teče prek nižavja pri El Fahsu in se izliva v Sredozemsko morje vzhodno od državne prestolnice.

Na območju Stepske ali Srednje Tunizije južno od Tela se razvito rečno omrežje konča. Nadomesti ga endoreično območje, kjer reke ne dosežejo več morja, ampak se končujejo v slanih jezerih oziroma lagunah, ki jih označujejo z izrazom »sebkhet«. Takšno rečno omrežje je značilno za okolico Kairouana in Gafse. Znamenita velika slana jezera južno od tod označujejo z izrazom »chott« (Chott El Derid, Chott el Gharsa, Chott el Fejaj in druga). V bistvu sploh ne delujejo kot jezera, saj jih večinoma pokriva trdna skorja iz soli. Ne napajajo se z rekami. Njihov obstanek lahko pojasnujemo s talno vodo, ki se pojavlja na površini tudi v primeru še južneje ležečih saharskih oaz.

Območje Južne ali Saharske Tunizije južno od velikih slanih jezer je v veliki večini areično območje. Zajema skoraj polovico državnega ozemlja. Občasnne reke se zaradi izhlapevanja slepo končujejo v puščavi (2). Ker skuša država zadrževati prebivalstvo v sušnem srednjem in južnem delu države, mora najprej poskrbeti za oskrbo z vodo. V ta namen marsikje črpajo vodo iz zemeljskih globin, saj bi bila drugače oskrba skoraj nemogoča. Vse znamenite tunizijske oaze, ki jih najdemo v Srednji Tuniziji, so navezane na stalne vodne izvire, ki ne presahnejo. Običajno si pod oazo predstavljamo vodni vir sredi peščene puščave, okoli njega pa nekaj palm. Omenjene velike tunizijske oaze so v resnici videti precej drugačne. Merijo več deset km², na njih pa lahko uspeva tudi po nekaj deset tisoč palm, ki se raztezajo v razdalji več kilometrov.

Tunizija ima 8.627.000 prebivalcev (leto 1993). Gostota je 55,8 prebivalcev na km², vendar obstajajo velike razlike med gosto poseljenim severom in skoraj neposeljenim jugom, oziroma med obalo in

Slika 4: Chebika je primer gorske oaze, ki leži ob vznožju saharskega pogorja. Staro naselje (v ospredju slike na levi) je pred nekaj leti uničila povodenj, ki je dobesečno raztopila iz blata zgrajene strehe. Slika nazorno prikazuje, kakšne napore vlaga država v ohranitev poseljenosti teh območij, saj je prebivalcem zgradila novo naselje (v ozadju slike na desni). Poleg novega naselja vidimo del oaze, ki jo sestavljajo tisoči palm. (Foto: J. Senegačnik.)

notranjostjo. Najbolj gosto je poseljena severovzhodna obala med krajema Bizerte na severu in Sfaxom na jugu, kjer živi več kot 100 prebivalcev na km². Na širšem območju Tunisa živi več kot četrтина prebivalstva države. V hriboviti notranjosti na severu države ta gostota pade na okrog 50 prebivalcev na km². Bolj gosto naseljeni območji v notranjosti sta samo dolina Medjerde in območje Kairouana. Na jugu pade gostota pod 10 prebivalcev na km² (2).

Rodnost je 26 promil, smrtnost 5 promil in naravni prirastek 21 promil. Povprečna življenjska doba znaša 70 let za moške in 74 let za ženske, kar je že blizu najbolj razvitim evropskim državam (6). Kot posledica politike, usmerjene proti visoki rodnosti, se je naravni prirastek začel zmanjševati in Tunizija tako predstavlja eno od tistih držav »tretjega sveta«, ki je upočasnila rast svojega prebivalstva. Kljub temu je danes približno polovica prebivalstva mlajša od 20 let. Šolsko leto 1992/1993 je začelo 1.432.112 osnovnošolcev in 567.381 srednješolcev. Za državo je to velika obremenitev, saj mora za šolanje tako velikega števila otrok (v šolanje je vključeno 90 % mlade populacije) nameniti kar tretjino svojega proračuna (5).

Današnji prebivalci Tunizije se sicer označujejo kot Arabci, vendar so v resnici zelo mešanega porekla, saj je bila država zaradi svoje lege vseskozi na stičišču različnih narodov in kultur. To ozemlje so prvotno naseljevali Berberi. V 9. stoletju pred našim štetjem je tu nastala močna država Kartagina, ki je kasneje postala del rimskega imperija. V 7. stoletju je ozemlje prišlo pod Arabce. Prvotni staroselci Berberi so se skoraj povsem arabizirali. Kot majhna manjšina (od 1 do 3 % prebivalstva) so se ohranili na otoku Djerbi in na jugu države. Turška nadoblast je v državo pripeljala številne Turke, trgovina s sužnji pa črnske sužnje. Bolj ko gremo proti jugu države, več črnega prebivalstva lahko opazimo. Seveda pa je tudi na jugu njihov delež razmeroma majhen. Do leta 1956 je bila Tunizija francoska kolonija, zato se je tu naselilo okrog 250.000 Evropejcev (Francozov, Italijanov, Maltežanov). Po razglasitvi neodvisnosti jih je večina odšla. Posebno poglavje predstavljajo tunizijski Judi, ki jih je bilo včasih okrog 100.000, po arabsko-izraelskem sporu pa se je njihovo število zmanjšalo na manj kot 20.000. Iz vse te mešanice je nastala sodobna tunizijska družba, ki praktično ne pozna rase, etničnega ali verskega razlikovanja. Najmanj 96 % prebivalstva pripada islamski veroizpovedi, vendar je v državi poleg že omenjenih Judov ostalo tu-

Slika 5: Orientalna tržnica je običajno prava paša za oči. Na sliki vidimo bogato izbiro začimb, ki jih uporabljajo Tunizijci. (Foto: J. Senegačnik.)

di okrog 20.000 pretežno katoliških kristjanov (1, 4, 5). Čeprav so skoraj vsi prebivalci sunitiski muslimani, pa je ravno Tunizija po vsej verjetnosti tista med arabskimi državami v Afriki, kjer je najmanj nevarnosti za razvoj islamskega fundamentalizma.

V mestih živi okrog 56 % prebivalstva. Največja je mestna aglomeracija Tunisa, ki ima okrog 1,8 milijona prebivalcev. Druga večja mesta so Sfax, Sousse, Bizerte, Gabes, Menzel Bourguiba in Kairouan. V tunizijskih mestih se tradicionalna arabska arhitektura prepleta s sodobnimi mestnimi deli, ki so se razvili predvsem v Tunisu. Bolj ko gremo proti jugu, več tradicionalnih prvin srečujemo v naseljih. V želji, da bi zadržali prebivalstvo v manj razvitem srednjem in južnem delu države, tam pospešeno gradijo šole, bolnišnice in drugo infrastrukturo.

V gospodarskem pogledu je Tunizija z bruto nacionalnim proizvodom 10.745 milijonov USD (leto 1991) oziroma s 1298 USD na prebivalca nekeje med državami tretjega sveta in razvitimi evropskimi državami. Kmetijstvo daje 14 %, rudarstvo in industrija 30 % in terciarne dejavnosti 56 % bruto nacionalnega proizvoda (6). Čeprav smo Tunizijo označili kot najbolj »evropsko« državo severne Afrike, njeno gospodarstvo še v marsičem kaže nekatere tipične značilnosti držav v razvoju. Predvsem to velja za velike socialne razlike. Na eni strani je ozek sloj zelo bogatih ljudi (5 % prebivalstva živi z 22 % nacionalnega dohodka), na drugi strani pa razmeroma ozek srednji sloj in skoraj polovica prebivalstva, ki ima probleme s preživetjem. Mnogo delovnih mest je samo sezonskih, stopnja nezaposlenosti je za evropske pojme kar visoka. Okrog 400.000 Tunizijcev si je zato poiskalo zaslužek v tujini (1).

Tunizija je še precej kmetijska država, saj v kmetijstvu dela blizu 22 % zaposlenih. 31 % površja zavzemajo njive in trajni nasadi, 20 % travniki in pašniki. Pri tem so velike razlike med severom in jugom. Glavna kmetijska območja so dolina Medjerte na severu, okolica Tunisa, Cap Bon in Sahel. V južnem delu države so edina pomembnejša kmetijska območja Oaze, od koder izvažajo datelje.

Med najpomembnejšimi tunizijskimi kmetijskimi kulturami velja na prvem mestu omeniti oljko. V državi je nekaj deset milijonov oljčnih dreves. Ocene se gibljejo od 20 do 30 milijonov (1), pa tudi do 50 milijonov ali več (5). Oljčni nasadi se vlečejo na desetine km daleč in zavzemajo skupaj okoli 800.000 ha. Večina oljk je v Sahelu, ki je največje območje oljke v magrebskih državah. Letno pridelajo okoli 600.000 t oliv in proizvedejo 140.000 t olivnega olja (1). Tunizija tako spada med najpomembnejše svetovne izvoznike oljk in olivnega olja. Pridelava žit je namenjena domačemu tržišču. Največ pridelajo pšenice, sledi pridelava ječmena, ovs, koruze in rži. Žita pridelujejo predvsem v dolini Medjerte, pa tudi drugod v severnem in srednjem delu države. Glavna kultura tunizijskega juga je dateljnova palma. Letno pridelajo 75.000 t dateljev in tako spadajo med pomembnejše svetovne izvoznike. Druge pomembne kmetijske kulture so agrumi (Cap Bon, okolica Tunisa), zelenjava in sadje (Cap Bon, oaze, okolica mest), vino (Cap Bon, Medjerda, okolica Tunisa), sladkor, tobak in druge. Med domačimi živalmi so najpogostejše ovce (3 milijone) in koze (1,5 milijona), ki so zastopane povsod, razen na skrajnem severu in v puščavi. Goveda je okrog 500.000 glav, kot tovarno živino pa uporabljajo osle in mule. Na jugu države je najpo-

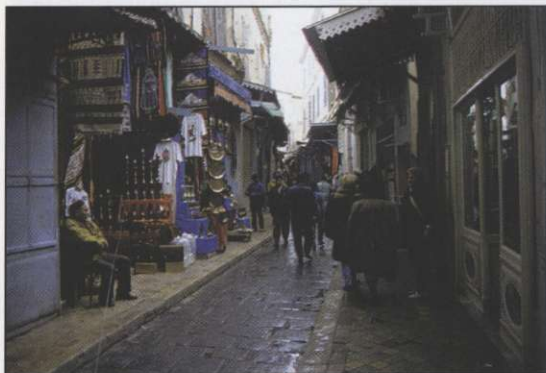
membnejša transportna žival kamela (200.000 glav). Svinjereje zaradi verskih razlogov skoraj ne pozna, gojijo pa kar nekaj perutnine. Med večje probleme tunizijskega kmetijstva spadata suša in erozija tal (1).

Glede na to, da ima država kar 1300 km obale, je razumljivo, da je do neke mere razvit tudi ribolov. Značilen je še večinoma tradicionalen način ribolova z manjšimi ladjami. Sodobno ribiško ladjevanje je še vedno v obdobju nastajanja. V zadnjih letih so se v državi razvila nekatera ribiška pristanišča. Letno ulovijo okrog 95.000 t rib (4), od katerih jih del tudi izvozijo (predvsem tune, skuše in sardine). Trgovsko ladjevanje je skromno.

Tunizija ni posebno bogata z rudnimi bogastvi. Najpomembnejši so fosfati (6.707.000 t), ki jih kopljejo predvsem na območju Gafse. Kljub temu, da so Tunizijo glede izvoza fosfatov prehiteli nekatere druge države, predstavljajo fosfati še danes eno najpomembnejših izvoznih dobrin. Leta 1964 so pri El Bormu odkrili nahajališča nafte in zemeljskega plina. Naftno gospodarstvo se je dokaj hitro razširilo, saj so nafto črpali tudi na nekaterih drugih manjših nahajališčih. Njene zaloge pa so se hitro skrčile, tako da danes v glavnem pokrivajo le domače potrebe, izvoz pa je majhen. Druga rudna bogastva (železo, svinec, cink, živo srebro in sol) ne igrajo pomembnejše vloge (1, 4, 5).

Kljub temu, da se je država že nekoliko industrializirala, industrija ne spada med najpomembnejše dejavnosti. Prevladujejo majhni in srednje veliki obrati prehranske in tekstilne industrije, industrije gradbenega materiala in strojogradnje. Večji obrati so redkejši (rafinerije, predelava fosfatov, jeklarna, tovarna papirja in celuloze, tovarna sladkorja, več cementarn in drugo). V zadnjih letih se s tujim kapitalom razvija kemična (umetna gnojila), strojna in elektrotehnična industrija. Industrija se še vedno najraje osredotoča na severu (1, 2, 4).

Kot v vseh arabskih državah tudi v Tuniziji rokodelska obrt igra zelo pomembno vlogo. Rokodelski mojstri v nekaterih dejavnostih dosegajo visoko umetniško raven. Čeprav so uvoženi sodobni industrijski izdelki marsikje izpodrinili to tradicionalno dejavnost, so na drugi strani množice tujih turistov v novem času povečale povpraševanje po tovrstnih izdelkih. Poleg obrti je razvita tudi druga arabska tradicionalna dejavnost, trgovina. Nekdanja sejmišča se čedalje bolj umikajo sodobnejšim trgovinam. Ozračje tradicionalnega trgovanja z obvez-

Slika 6: Medina (stari del mesta) v glavnem mestu Tunisu s svojo pestro ponudbo rokodelskih izdelkov privablja tako domačine kot tuje turiste. (Foto: J. Senegačnik.)

Slika 7: Hammamet s svojimi dolgimi peščenimi plažami in vedno večjim številom luksuznih hotelov (v ozadju slike) predstavlja enega najbolj znanih tunizijskih letovišč. (Foto: J. Senegačnik.)

nim barantanjem lahko tako še najlažje doživimo v medinah (starih mestnih jedrih) večjih mest, ali pa na podeželskih sejmi, ki jih označujejo z izrazom »souk«.

Turizem je postal ena od najpomembnejših tunizijskih gospodarskih dejavnosti, saj od njega živi kar 10 % prebivalstva. Država je začela podpirati razvoj te dejavnosti od leta 1960 dalje. Leta 1963 je prišlo 105.000, leta 1989 pa že 3.222.000 tujih turistov. Največ tujcev prihaja iz Nemčije, sledijo jim Francozi in Britanci. Glavna sezona je od junija do oktobra, čeprav je možen celoletni turizem. V državi so se najbolj razvila naslednja turistična območja: Hammamet–Nabeul, Sousse–Monastir, otok Djerba in območje Tunisa. Tunizijci so zgradili vrsto hotelov različnih kategorij (med njih spadajo tudi najbolj luksuzni hoteli) predvsem v obalnih kopaliških krajih, v novejšem času pa gradijo hotele in drugo turistično infrastrukturo tudi v notranjosti in na puščavskem jugu.

1. Koehler, M., Aubert, H.J. 1993: *Tunesien*. Du Mont Buchverlag. Köln.
2. Librairie Larousse 1988: *Tunisie. Monde et voyages*. Paris.
3. Medved, J. 1978: *Afrika*. Ljubljana.
4. Natek, K., Perko, D., Huzjan Žalik M. 1993: *Države sveta 1993*. Ljubljana.
5. Tompkinson, M. 1994: *Tunisia. Hammamet*.
6. Zbirka statističnih podatkov o Tuniziji.

CIPER – NEGOTOVA PRIHODNOST AFRODITINEGA OTOKA

André-Louis Sanguin in Mojca Dolgan-Petrič

UDK 911.3(564.3)

CIPER – NEGOTOVA PRIHODNOST AFRODITINEGA OTOKA

André-Louis Sanguin, prof., dr., Département de Géographie, Faculté des Sciences, Université d'Angers, Angers, Francija,

Mojca Dolgan-Petrič, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 61000 Ljubljana, Slovenija

Do petdesetih let je Ciper predstavljal model kulturnega sožitja dveh narodnih skupnosti. Dekolonizacija leta 1960 je pomenila uvod v etnične spopade med grško in turško govorečim prebivalstvom. Do dokončne razdelitve otoka je prišlo po turški invaziji leta 1974, ko je nastala na jugu gospodarsko uspešna Republika Ciper, na severu pa marionetna, mednarodno nepriznana država Turška republika Severni Ciper. Članek obravnava vzroke ciprskega problema ter možnosti za ponovno združitve otoka po zgledu Nemčije.

Ob letošnjem praznovanju 35. obletnice neodvisnosti Cipra ostaja otok še vedno eno od večjih svetovnih kriznih žarišč. Medtem ko se na enem koncu Evrope krepijo združitelveni procesi, se jugovzhodni del stare celine vse bolj zapleta v mednacionalne spore, kjer je tudi posredovanje Organizacije združenih narodov neuspešno. Zaradi mnogih podobnosti z balkansko krizo je primer Cipra poučen in hkrati zaskrbljujoč, saj mu kljub trideset let dolgim pogajanjem zaenkrat še ni videti konca.

Otok Ciper leži na skrajnem vzhodu Sredozemlja, 97 km od sirske obale, in pomeni zadnje evrop-

UDC 911.3(564.3)

CYPRUS – UNCERTAIN FUTURE OF ISLAND OF APHRODITE

André-Louis Sanguin, Prof., Dr., Département de Géographie, Faculté des Sciences, Université d'Angers, Angers, France,

Mojca Dolgan-Petrič, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 61000 Ljubljana, Slovenia

Until the fifties, Cyprus was a model of cultural coexistence among two ethnic communities. Decolonization made up the prologue to ethnic partition between Greek-speaking and Turkish-speaking people. The 1974 Turkish invasion generated a huge population exodus on an ethnic basis. South of the cease-fire line, recognized Republic Cyprus enjoys a flourishing economy. North, the so-called Turkish Republic of Northern Cyprus symbolizes an archetype of pure puppet state. Territorial settlements for Cyprus question are scrutinized. Is possible a German-styled reunification for that hostage island?

sko ozemlje. S površino 9250 km² je za Sardinijo in Sicilijo tretji največji otok v Sredozemskem morju. Dolg je 240 km in širok 100 km. Leta 1994 je štel okrog 730.000 prebivalcev. Od severa proti jugu si sledi pet pokrajin. Prva med njimi je od 3 do 5 km široka obalna ravnica z glavnim mestom Kyrenia. Zaradi dobre namočenosti je to najbolj zelena pokrajina na otoku. Postopoma se dviguje v močno razjedeno kraško pogorje Pentadactylos. Sledi osrednja planota Mesaoria, kjer leži prestolnica Cipra, Nikozija. To je od 30 do 50 km široka dolina največje ciprske reke Pedios, pokrita z rodovitno kraško prstjo in intenzivno kmetijsko obdelana (žita, krompir, nasadi agrumov). Mesaoria se proti jugu dvigne v gorsko verigo vulkanskega izvora Troodos z najvišjim vrhom Olympus (1951 m n. m.). Pogorje je največji zbiralnik tekoče vode na otoku. Poraslo je pretežno z iglastim gozdom, med katerim srečamo endemično vrsto cedre in evkaliptus. Skrajni južni del otoka pripada z maki poraslemu kraškemu gričevju, kjer med kulturnimi rastlinami prevladujejo vinska trta, oljka in rožičev. Holocenska obalna ravnica je pokrita z obsežnimi nasadi agrumov in bananovih palm. Velik del obale je izkoriščen za turistične namene, saj ugodne temperature morja omogočajo turistom celoletno kopanje (srednja temperatura morja je januarja 16°C, avgusta pa 25°C). Peščene plaže se izmenjujejo z osamljenimi zalivi in skalnimi rti, med največja turistična središča pa sodijo Larnaca, Limassol in Paphos.

Slika 1: Ulica v središču Nikozije (grško Levkosia, turško Lefkosa) z demarkacijsko črto pod nadzorom modrih čelad OZN, ki deli ciprsko glavno mesto na grški in turški del. T. i. »zelena črta« je prehodna le za diplomate in pripadnike OZN. (Foto: A.-L. Sanguin.)

Slika 2: Spomenik nadškofu Makariosu (1913–1977), očetu neodvisnega Cipra in predsedniku države med letoma 1960 in 1974. (Foto: A.-L. Sanguin.)

Zaradi lege na stičišču različnih kultur ter naravnih bogastev (rudniki bakra so dali otoku tudi ime), je bil Ciper v zgodovini plen velikih političnih sil, ki so na njem zapustile sledi v obliki bogate kulturne dediščine. Do leta 58 n. št. je bil Ciper del antične Grčije. Po priključitvi k rimskemu imperiju je bil podvržen pokristjanjevanju. Sledilo je obdobje Bizantinskega cesarstva v letih od 395 do 1191, ko je grško prebivalstvo sprejelo pravoslavno vero. V naslednjih tristo letih je bil Ciper svobodno katoliško kraljestvo pod vladavino francoskih križarjev. Iz tega obdobja so ohranjeni številni spomeniki gotske arhitekture. Nato je otok prešel pod upravo Beneške republike. Kot zadnja trdnjava krščanstva v Sredozemlju se je dolgo upiral otomanskemu ekspanzionizmu. Turki so se ga končno polastili leta 1571 in ostali na njem do leta 1878. To je bilo obdobje stagnacije, ko se je na otok priselilo 20.000 turških vojakov, njihovi potomci pa predstavljajo danes turško manjšino.

Po Berlinskem sporazumu leta 1878 je Ciper prišel pod upravo Velike Britanije kot kolonialna posest. Neodvisen je postal šele leta 1960.

Do sredine petdesetih let je bilo sožitje med Grki in Turki na Cipru edinstvena sinteza zahodne in vzhodne kulture. Tedaj je na otoku živelo 574.000 prebivalcev, od tega 81 % Grkov in 18 % Turkov, ki so bili razpršeno poseljeni po otoku. Od 629 naselij je bilo 392 popolnoma grških, 123 turških in 114 mešanih. Zanimivo je, da sta oba naroda živila dokaj ločeno, saj ni bilo mešanih zakonov, podjetij ali šol. Tako se Turki niso šteli za manjšino, pač pa za enakopravno narodno skupnost. Do skalitve odnosov je prišlo na začetku petdesetih let, ko so ciprski Grki začeli obujati gibanje ENOSIS, ki pomeni zavzemanje za združitve vseh ozemelj z grško kulturo v enotno državo. Leta 1955 so organizirali oborožen odpor proti Angležem. Le-ti so za rešitev krize sklicali tripartitno konferenco v Londonu, na katero so poleg Grčije povabili tudi Turčijo, čeprav se je ta otoku odpovedala že leta 1920 s podpisom mirovnega sporazuma. S ponovnim vmešavanjem Turčije so Angleži ciprski spor internacionalizirali in ga spremenili v grško-turški spor. Ankara je tako zopet dobila odločilno vlogo pri reševanju usode Cipra, kar je istčasno pomenilo uvod v etnično delitev otoka. Prvi spopadi med Grki in Turki so se začeli marca 1956. Sledilo jim je preseljevanje prebivalstva iz narodnostno mešanih območij. Ker turška skupnost ni bila pripravljena sprejeti statusa manjšine, je s pomočjo Ankare ustanovila politično stranko, ki je pred osamosvojitvijo otoka zahtevala popolno enakopravnost turške manjšine z grško večino. Na drugi strani je neodvisnost za ciprške Grke pomenila le korak do kasnejše priključitve h Grčiji.

Slika 3: Novo obmorsko letovišče Ayia Napa ob jugovzhodni obali Cipra. (Foto: A.-L. Sanguin.)

Ciper je postal neodvisna država 16. avgusta 1960 ter po osmih stoletjih spet prišel pod upravo grško govorečega prebivalstva. Nova ustava je bila zasnovana tako, da je Turkom poleg kulturne avtonomije zagotavljala tudi 30 % poslanskih sedežev in delovnih mest v javni upravi in vojski. Tako veliko soudeležbo turške manjšine v političnem življenju je grška skupnost težko sprejela in pojavile so se težnje po odpravi turških privilegijev. Po osamosvojitvi se je postopoma začela spreminjati tudi kolektivna psihologija obeh narodnih skupnosti. Grki so začeli vse bolj poudarjati svojo pripadnost otoku. V Grčiji je v tem času namreč vladala vojaška diktatura in tudi življenjski standard je bil bistveno nižji od ciprskega. Na drugi strani so ciprski Turki postali duhovno in politično močno odvisni od celinske Turčije.

Ob koncu leta 1963 je prišlo v Nikoziji in na celotnem otoku do krvavih medetničnih spopadov. Turki so izstopili iz vseh vladnih organov, ustanovili svojo vlado ter zahtevali ozemeljsko delitev otoka, s čimer naj bi Ciper postal kantonalna federativna država dveh geografsko ločenih narodov. Položaj je

postal tako napet, da so morali posredovati tudi angleški vojaki, nastanjeni v suverenih britanskih oporiščih Dhekelia in Akrotiri. Marca 1964 jih je zamenjalo 6000 pripadnikov modrih čelad Organizacije združenih narodov. Nekaj mesecev kasneje je na otok prišlo še 5000 grških in 10.000 turških vojakov. Veliko število vojakov je sicer omililo spopade, začelo pa se je množično preseljevanje Turkov. Naselili so se v 45 enklavah pod nadzorom Organizacije za turško obrambo. Tako so nastali neke vrste rezervati poceni delovne sile, v katerih je med letoma 1964 in 1974 živelo 100.000 ljudi. Izolacijo in grško gospodarsko blokado je nekoliko omilila pomoč Rdečega križa in Organizacije združenih narodov. V tem času so modre čelade tudi v središču Nikozije vzpostavile nevtrarno cono med grškimi in turškimi četrtmi, imenovano »Zelena črta«, ki obstaja še danes.

Kljub sorazmernemu miru taka ozemeljska ureditev ni mogla dolgo trajati. Na pogajanjih je vsaka stran vztrajno zagovarjala svoje stališče glede ureditve države, Grki unitaristično, Turki federalistično.

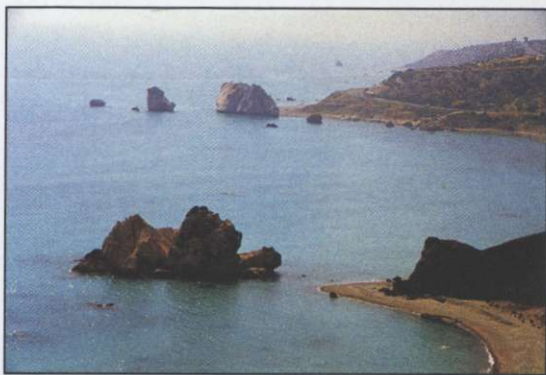
Slika 4: Mošeja Hala Tekke Sultan v bližini Larnace, do leta 1974 največje zbirališče muslimanskih romarjev na otoku. (Foto: A.-L. Sanguin.)

Poleg tega je Ankara vse bolj izkoriščala ciprske Turke za uresničevanje svojih interesov na otoku.

Do novega spora je prišlo julija 1974. Tedaj je bil z državnim udarom odstranjen nadškof Makarios, kar je Turčija izkoristila za vojaško invazijo. S pomočjo 37.000 vojakov je v enem mesecu zavzela več kot tretjino otoka vse do 35. vzporednika (t. i. črta Attila). Turški napad je zahteval 3500 žrtev, od tega 3000 Grkov. Še vedno pogrešajo 1610 ljudi grške narodnosti. Prišlo je do novega vala preseljevanja. S severa je bilo izgnanih 200.000 Grkov, z juga pa je pribežalo 42.000 Turkov. Tako je turška manjšina zasedla 39 % otoka, od zaliva Morphou do Famaguste. Na obeh straneh 180 km dolgega in od 3 do 7 km širokega nevtralnega pasu pod nadzorom modrih čelad sta nastali dve etnično čisti ozemlji, ki sta v zadnjih dvajsetih letih doživeli popolnoma različen družbenoekonomski in politični razvoj.

Republika Ciper je mednarodno priznana država z demokratično, legalno izvoljeno vlado. Po turški okupaciji je bilo le malo obojetov za ekonomsko preživetje južnega dela otoka, saj je v turških rokah ostalo 60 % vodnih virov, 65 % obdelovalnih površin, posejanih z žitom, 80 % nasadov agrumov, 73 % hotelskih zmogljivosti in največje otoško pristanišče Famagusta. Poleg tega so bili novi državni breme številni begunci, ki so sprva živeli v begunskih taboriščih, kasneje pa so se preselili v hitro se razvijajoča urbana središča Limassol, Larnaca in Nikozija. H gospodarskemu razcvetu je zlasti pripomogla odprtost v svet ter nepričakovane spremembe, ki jih je prinesla bližnjevzhodna kriza. Po začetku vojne v Libanonu je namreč Ciper od Bejruta prevzel vlogo vodilnega finančnega in servisnega središča na Bližnjem Vzhodu.

Popolnoma na novo je bilo zgrajeno prometno omrežje, letališče v Larnaci in Paphosu, pristanišče v Limassolu ter omrežje za vodno oskrbo in namakalni sistemi. Med gospodarskimi panogami najbolj izstopa kmetijstvo, ki zaposluje 14 % aktivnega prebivalstva in prispeva četrtno dohodka od izvoza. Ciper je največji izvoznik sadja in zelenjave na tržišču Arabskega polotoka. V arabskem svetu so zelo iskana tudi ciprska gradbena podjetja. Republika Ciper je uspešna tudi na področju pomorskega prometa, turizma, trgovine in bančništva. V teh dejavnostih je zaposlenega 57 % aktivnega prebivalstva, ki ustvari 60 % domačega proizvoda. Ciprsko ladjevje premore več kot 2000 ladij z 22 milijoni brutoregistrskih ton, kar ga uvršča na 5. mesto na svetu. Z us-

Slika 5: Zaliv Petra Tou Romiou v bližini Paphosa, kjer se je po grški mitologiji rodila boginja lepote Afrodit, simbol otoka. (Foto: A.-L. Sanguin.)

tanovitvijo prostocarinske cone je Limassol postal največje pristanišče za preтовarjanje v vzhodnem Sredozemlju. Dohodki od turizma prispevajo letno 22 % družbenega proizvoda. Leta 1993 je otok obiskalo 2 milijona turistov. Na južni obali je nastalo več velikih hotelskih kompleksov in letovišč (Pernera, Protaras, Ayia Napa). Posebnost Cipra je tudi močna prisotnost tujega kapitala, ki so ga privabili z ugodnimi davki, s poceni in dobro izobraženo delovno silo, z ugodnostmi pri ustanavljanju t. i. off-shore podjetij ter z dobro telekomunikacijsko opremljenostjo. Tako ima danes na Cipru sedež 7000 tujih družb, ki od tod vodijo svoje posle na Bližnjem Vzhodu. Republika Ciper je torej v dvajsetih letih napredovala v pravi gospodarski čudež. Družbeni proizvod na prebivalca je bil leta 1992 kar 11.390 USD, kar je toliko kot v Španiji, skoraj enkrat več kot v Sloveniji ter štirikrat toliko kot na turškem delu otoka. Stopnja brezposelnosti se giblje okrog 2 %, letna gospodarska rast pa je od 4 do 7 %. Ciprski funt velja za trdno valuto, k splošni stabilnosti pa pripomore tudi dobra javna uprava, podedovana od Angležev ter visoka stopnja družbene kohezije oziroma zavest o pripadnosti otoku. Vsi ti pozitivni gospodarski kazalci so Republiko Ciper vzpodbudili, da je leta 1990 uradno zaprosila za članstvo v Evropski zvezi, s katero jo že veže pridružitveni sporazum glede carinske zveze iz leta 1988.

Turška republika Severni Ciper je bila razglašena 15. novembra 1983, vendar državo priznava le Turčija. Tudi sicer je na vsakem koraku opazna močna navezanost na Turčijo ter sistematično uničevanje vsega grškega (poturčevanje krajevnih imen, izginjanje spomenikov grške kulture). Na otoku je še

Slika 6: Skrajni zahodni rt otoka Cap Arnaoutis še ni podlegel masovnemu turizmu. (Foto: A.-L. Sanguin.)

vedno prisotnih 30.000 vojakov turške vojske. Poleg tega so se v izpraznjene grške vasi sistematično naseljevali priseljenci iz Anatolije, s čimer se ni spremenila le narodna sestava otoka, pač pa tudi identiteta oziroma mentaliteta ciprskih Turkov. O številu ni točnih podatkov, ocene se gibljejo med 60.000 in 80.000 (1). Tudi denarno je država odvisna od Turčije, saj je turška lira edina legalna valuta. Največji problem je gospodarska nerazvitost, čeprav je ob zasedbi ostala v turških rokah polovica gospodarskih potencialov otoka. Država sicer prejema pomoč Ankare v višini 80 milijonov USD na leto, kar omogoča vzdrževanje življenjske ravni le na stopnji Turčije. Letna inflacija je tudi do 60 %. Gospodarstvo skoraj v celoti temelji na kmetijstvu, ves uvoz in izvoz pa potekata prek Turčije. Ker država ni mednarodno priznana, je pod gospodarskim embargom, ki ga uravnava južna sosedja. Letališča so zaprta za mednarodni promet. Hotelski kompleksi v okolici Kyrenie in Famaguste so od leta 1974 zapuščeni. V vseh pogledih je Turška republika Severni Ciper neke vrste čezmorska provinca Turčije z dvajsetlet-

no politično diktaturo njenega voditelja Raufa Denktasha.

Možnosti za rešitev ciprske krize. V času integracijskih tokov v Evropi je primer Cipra svojevrsten anahronizem. Kljub dolgoletnim pogajanjem pod vodstvom generalnega sekretarja OZN vztraja vsaka stran na svojih stališčih. Nerešenih je več vprašanj, med njimi zlasti usoda britanskih vojaških baz, prisotnost turških vojakov na otoku, načrtno naseljevanje Turkov iz Anatolije in s tem spreminjanje narodnostne sestave otoka, odškodnina za vojne žrtve in grške pregnance. Poseben problem predstavlja tudi pomanjkanje in manipulacija s statističnimi in demografskimi podatki, saj že od leta 1960 na otoku ni bilo uradnega popisa prebivalstva.

Predlogov za rešitev krize je bilo že več. Po prvem naj bi otok razdelili med Grčijo in Turčijo, vendar bi to privedlo do radikalnih sprememb meja na morju. Ciprski Grki zagovarjajo združitev in unitaristično ureditev države s priznanjem nekaterih pravic turški manjšini. Tako kot v primeru Nemčije bi bila cena združitve verjetno visoka, še zlasti za bolj

Slika 7: Ozemeljska razdelitev Cipra po letu 1974 [4].

razvito Republiko Ciper. Ciprski Turki predlagajo popolno federalizacijo otoka, kjer bi obe narodni skupnosti ostali razmejeni in imeli vsaka svojo vlado z maksimalno avtonomijo ter skupno zunanjo, obrambno in monetarno politiko. Po četrtem predlogu naj bi ostalo stanje tako kot je, odprli pa bi nekaj mejnih prehodov v današnji razmejitveni coni.

Vsi ti različni predlogi dokazujejo, kako zapleten je ciprski problem in koliko politične volje bo potrebne za njegovo reševanje. V vsakem primeru bi morala turška skupnost imeti zagotovljeno kulturno avtonomijo in dvojezičnost, administrativno avtonomijo po zgledu Katalonije ter skupen trg s svobodnimi gospodarskimi tokovi. Položaj se bo v prihodnjih letih še dodatno zapletel, saj tako Republika Ciper kot Turčija računata na vstop v Evropsko zvezo, pri čemer ju bodo nerešeni nacionalni spori zelo ovirali.

Na koncu zgodbe o Cipru se samo po sebi odpira novo vprašanje: Kaj pa Bosna in Hercegovina, kjer je še več žrtev, še več pregnancev, še več vpletenih držav, še več izkrivljenih dejstev in polresnic?

1. Brey, H., Heinritz, G. 1993: *Ethnicity and Demographic Changes in Cyprus in the Statistical Fog*. *Geographica Slovenica* 24. Ljubljana.
2. Cyprus. *The CIA World Fact Book* 1994. Washington (via Internet)
3. Drevet, J.-F. 1991: *Chypre île extreme, chronique d'une Europe oubliée*. Editions Syros, Alternatives. Paris.
4. Kyle, K. 1984: *Cyprus. Minority Rights Group Publications*. London.
5. Rigos, J. 1994: *Cyprus: Candidate for the European Union*. *Time* 30 (July 25). London.
6. Sanguin, A.-L. 1994: *Chypre, les dimensions ethniques d'une partition et l'avenir d'un pays*. *Cahiers de Géographie du Québec* 38, št. 104.
7. Yiftachel, O. 1992: *The State, Ethnic Relations and Democratic Stability: Lebanon, Cyprus, Israel*. *GeoJournal* 28, št. 3. Dordrecht, Boston, London.

ZAŠČITENO OBMOČJE LANGE LACKE PRI NEŽIDERSKEM JEZERU

Ana Vovk

UDK 911:502.7(436 Lange Lacke)

ZAŠČITENO OBMOČJE LANGE LACKE PRI NEŽIDERSKEM JEZERU

Ana Vovk, mag., Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete Maribor, 62000 Maribor, Slovenija

Članek opisuje nekatere značilnosti zavarovanega območja Lange Lacke, ki leži jugovzhodno od Nežiderskega jezera, blizu avstrijako-madžarske meje.

UDC 911:502.7(436 Lange Lacke)

PROTECTED AREA OF LANGE LACKE NEAR NEUSIEDLERSEE

Ana Vovk, M. Sc., Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete Maribor, 62000 Maribor, Slovenija

The article presents some characteristics of protected area of Lange Lacke, southeast from Neusiedlersee near Austro-Hungarian border.

Območje Lange Lacke je jezerska pokrajina osrednjega Seewinkla, ki leži na jugovzhodnem delu Nežiderskega jezera (Neusiedlersee). Nastanek številnih jezerc je povezan z zadnjo ledeno dobo. Takrat so nastale v vododržnih plasteh zemlje velikanske ledene leče, pingosi, okrog katerih je Donava odložila ledeniški rečni prod. Po otoplitvi so se tla zaradi odtajanja ledenih leč sesedla in nastale so konkavne oblike, ki so danes jezerske kotanje osrednjega in vzhodnega Seewinkla. Kotanje so se do danes ohranile zaradi značilnosti nanosov, ki so matična podlaga kotanj. Vododržna plast zemlje, na kateri so nastale ledene leče, vsebuje horizont s povečano količino soli, ki povzroča večjo vsebnost soli v jezerih in alkalnost prsti v Seewinklu. Ta slani horizont je nastal v zadnji, zelo topli in suhi medledeni dobi. Na takratnem površju so se, podobno kot danes v starih in polpuščavah, nalagale tanke plasti soli, zasajeno zemeljsko površino pa je v naslednjem mrzlem obdobju prekril prod. Danes je slani horizont na površju le tam, kjer manjka prodni pokrov, to je v jugovzhodnem delu Seewinkla, ki ga poznoledeno nasipavanje ni več doseglo.

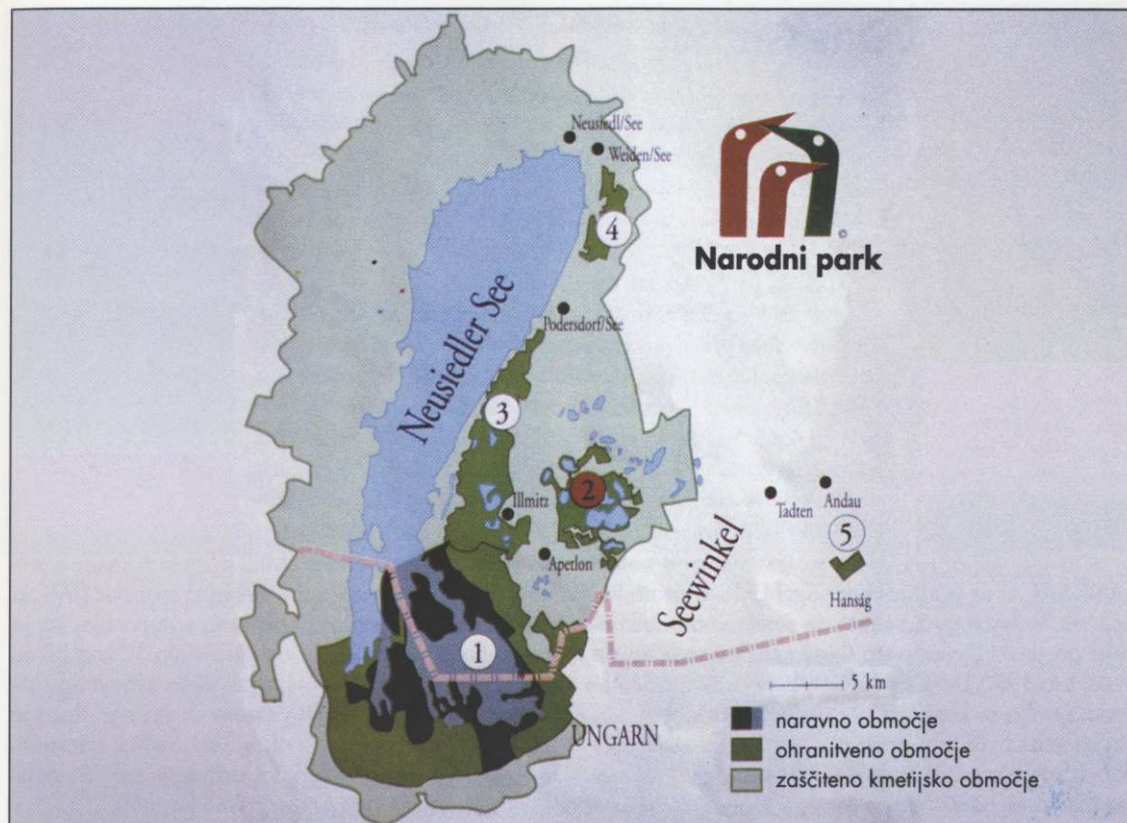
V območju Lange Lacke sta zastopana dva tipa slanosti: solončak in solonec. Solončaki nastajajo tam, kjer spomladi slana voda preplavi talno površino in poleti zaradi izhlapevanja na površini ostane le bela skorja sode. Pri soloncih je površinsko zasajanje šibkejša in se kaže poleti v obliki razpok. Oba tipa slanosti predstavljata zaradi vsebnosti soli, pomanjkanja organske snovi, pogoste menjave vlažnega in suhega obdobja ter stalne spremembe talne strukture ekstremno rastišče. Kjer je slani horizont prekrit s slojem proda, so nastale pod celinskimi podnebnimi razmerami zelo rodovitne črnice. Spoznamo jih po globokem črnem humusnem horizontu. Na jezerskem območju, ponekod tudi v območju Lange Lacke, so nastale tudi slabo slane vlažne črnice, peščene prsti.

Jezerca Lange Lacke spadajo h globljim vodam Seewinkla, pri visoki vodi dosežejo globino 1 m. Imajo obliko ponve z glineno podlago, voda pa nima stika s podtalnico, vir nove vode so edino padavine. Nihanja vodne gladine so opazna med letom in v daljših časovnih obdobjih. Voda je najvišja pomladi, v poznem poletju pa najnižja.

Jezera v Seewinklu imajo slabo do zmerno slano vodo, prevladujoča vrsta soli je soda, natrijev karbonat, nekaj je kuhinjske soli, natrijevega klorida, ter natrijevega in magnezijevega sulfata. V poletnih mesecih je vsebnost soli 20 g/l, v Lange Lacke od 5 do 10 g/l. Delež soli je močno odvisen od gladine vode.

Okrog območja Lange Lacke so ponekod še ostanki pašnikov, ki so nekoč zaznamovali celoten Seewinkel. Tudi zaradi intenzivnega pašništva v preteklosti ima pokrajina stepski značaj. Že nekaj centimetrska razlika v višini vode vpliva na različno, drugačno rastje. Poleg vodnih razmer vplivata na spreminjanje rastlinskega mozaika tudi mikrolief in vsebnost soli v vodi. Medtem ko na lastnosti črnic spodaj ležeči slani horizont zaradi prodne odeje nima vpliva na rastline, uspevajo na suhih peščenih tleh slane stepe. Ekstremno slana rastišča so tam, kjer leži slani horizont neposredno na talni površini. Na takih rastiščih uspevajo le halofilne rastline (*Puccinellia peisonis*, *Lepidium cartilagineum*). Na obalah jezerc Lange Lacke se začne obdobje cvetenja šele proti poletju, ko upade gladina vode. Prevladujoča rastlina obalnega pasu je *Lotus glaber*. Kasneje, ko se posuši jezerska zemlja, se pojavita enoletnici *Cryptis aculeata* in *Cyperus pannonicus*. Najprej odene ta jezersko obalo z zeleno in nato rumeno preprogo. Poleg »naravnega« rastja je na območju Lange Lacke precej njiv.

Od živali je med sesalci najpogostejši poljski zajec (*Lepus europaeus*), ki izhaja iz vzhodnoevropskih gozdnih step. Seewinkel mu nudi z obdobji toplote

Slika 1: Nežidersko jezero in Lange Lacke. Območje ob Nežiderskem jezeru je razdeljeno na 3 enote: naravno, ohranitveno in zaščiteno kmetijsko območje.

in suhega podnebja ugodne življenjske razmere. Opažiti je mogoče tudi srne. Že nekaj več potrpljenja je potrebnega, kadar hočemo videti glodalca suslika (*Citellus citellus*). Roparji suslikov in drugih glodalcev so stepski dihurji (*Mustela eversmanni*), ki so razširjeni v vzhodnoevropskih in azijskih stepah. V Avstriji je zahodno mejo njihove naselitve. Čeprav si kopljejo rove podnevi, imamo pravo srečo, če jih vidimo. Mnogo pogostejše so različne miši.

Mednarodni pomen območja Lange Lacke temelji na ptičjem paradižu. Poseben vtis pustijo jesenska zbirališča gosi. Oktobra se tod zadržuje do 20.000 gosi (*Anser fabalis*), 10.000 rjavih (*Anser anser*) in do 5000 bledih gosi (*Anser albifrons*). Poleti so jezera pomembno počivališče za vodne (*Larus ridibundus*) in beloglave galebe (*Larus cachinnans*). Tu gnezdiijo redke vrste, ki se zadržujejo izključno na območju Nežiderskega jezera.

Intenzivno kmetijstvo v neposredni bližini jezera predstavlja nevarnost za ta edinstveni ekotop, zato

je bil na temelju trideset let starih zamisli o varovanju okolice Nežiderskega jezera ustanovljen Center za zaščito narave (WWF), ki mu je uspelo pod naravno zaščito vključiti tudi njive, njihove lastnike pa subvencionirati. V osemdesetih letih je deželna vlada prevzela nadzor in odgovornost nad stepskim območjem ob jezeru, kar je bil prvi korak k ustanovitvi Narodnega parka Neusiedler See – Seewinkel, leta 1993 pa je prišlo pod zaščito tudi območje Lange Lacke. V okviru ustanavljanja narodnega parka jim je uspelo skleniti pogodbe z lastniki vključenih njiv in tako arondirati območje. Osrednja naloga uresničevalcev narodnega parka je bistveno zmanjšati oziroma preprečiti prejšnje posege v pokrajino.

Obiskovalci narodnega parka se morajo strogo držati označenih sprehajalnih poti, kolesarskih stez in opazovalnih točk, saj nenadzorovano ravnanje obiskovalcev in preradovednih turistov lahko zmoti življenje edinstvenega ekotopa, ki je zelo občutljiv na človekove posege.

SREDNJA DALMACIJA IZ VESOLJA

Krištof Oštir, Drago Perko in Zoran Stančič

UDK 911.2:631.46(497.18)

SREDNJA DALMACIJA IZ VESOLJA**Krištof Oštir**, Prostorskoinformacijska enota ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenija,**Drago Perko**, dr., Geografski inštitut ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenija,**Zoran Stančič**, dr., Prostorskoinformacijska enota ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenija

Satelitski posnetki so učinkovit vir informacij o prostoru. V prispevku so podana osnovna izhodišča za določanje rabe tal na primeru srednje Dalmacije na osnovi satelitskega posnetka s sedmimi spektralnimi kanali in velikostjo slikovnega elementa 30 krat 30 m.

UDC 911.2:631.46(497.18)

CENTRAL DALMATIA FROM THE SPACE**Krištof Oštir**, Prostorskoinformacijska enota ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenia,**Drago Perko**, Dr., Geografski inštitut ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenia,**Zoran Stančič**, Dr., Prostorskoinformacijska enota ZRC SAZU, Gosposka 13, 61000 Ljubljana, Slovenia

Satellite images are efficient source of spatial data. In the paper some basic facts of determination of land use based on the seven spectral channels satellite image of central Dalmatia with pixel dimension of 30 by 30 m are discussed.

Od 23. julija 1972, ko so izstrelili prvi satelit LANDSAT, ki se je takrat imenoval ERTS-1 (Earth Resources Technology Satellite), so satelitski posnetki široko dostopni. Prvemu sta sledila še dva satelita iste vrste: leta 1975 LANDSAT 2 in leta 1978 LANDSAT 3. Nad Zemljo so krožili 919 km visoko, in sicer tako, da so vsakih 18 dni prišli nad isto točko na Zemlji (3). Ti sateliti so bili opremljeni z dvema sistemoma za snemanje površine Zemlje: prvi, imenovan Return-beam vidicon, je deloval podobno kot običajne televizijske kamere, drugi pa se je imenoval Multispectral scanner (MSS) in je deloval kot optičnomehanski skener. Podatke o površini Zemlje je zajemal v štirih kanalih, ki so obsegali večji del vidnega dela svetlobe in bližnjo infrardečo svetlobo. Pokrival je elektromagnetni spekter od 500 do 1100 nm. Prostorska ločljivost ni bila najboljša, saj je bila velikost osnovnega slikovnega elementa slike le 55 krat 79 m.

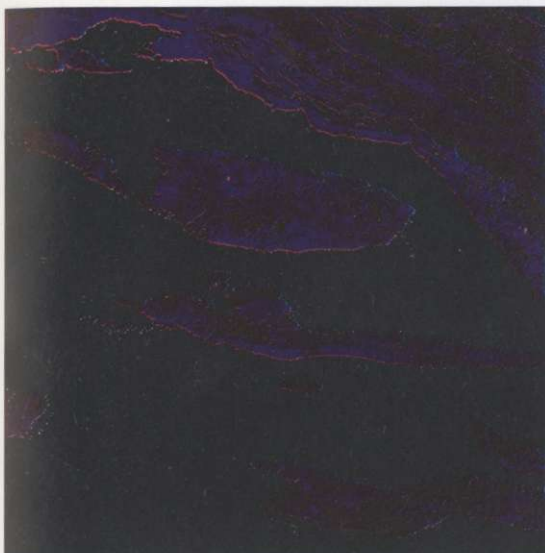
Leta 1982 so izstrelili LANDSAT 4 in leta 1984 še LANDSAT 5. Krožita na višini 705 km. Opremlje-

na sta s starim skenerjem MSS in že tudi s skenerjem novega tipa, imenovanim Thematic mapper (TM), ki zajema podatke o Zemlji bistveno natančneje, saj je velikost osnovnega slikovnega elementa 30 krat 30 m, kar je skoraj petkrat manjša površina osnovnega slikovnega elementa kot pri skenerjih starega tipa, to pa pomeni petkrat večjo natančnost. Še bolj pomembna je izboljšana spektralna ločljivost, saj TM zajema podatke v sedmih spektralnih kanalih.

Osnovni slikovni elementi TM satelitskih posnetkov torej sestavljajo mrežo kvadratkov, ki imajo površino 900 m², torej 9 arov, kar je denimo skoraj tridesetkrat bolj natančno od petstomerskega digitalnega modela reliefa in več kot desetkrat bolj natančno od stometerskega digitalnega modela reliefa, kjer mrežo sestavljajo kvadrati z velikostjo 100 arov oziroma 1 ha. Ker pa TM satelitske posnetke sestavlja sedem kanalov, je dejansko število informacij TM satelitskih posnetkov kar dvatisočkrat večje kot pri petstomerskem digitalnem modelu reliefa in skoraj

Preglednica: Spektralni kanali skenerja Thematic mapper (TM) na satelitih LANDSAT 4 in LANDSAT 5.

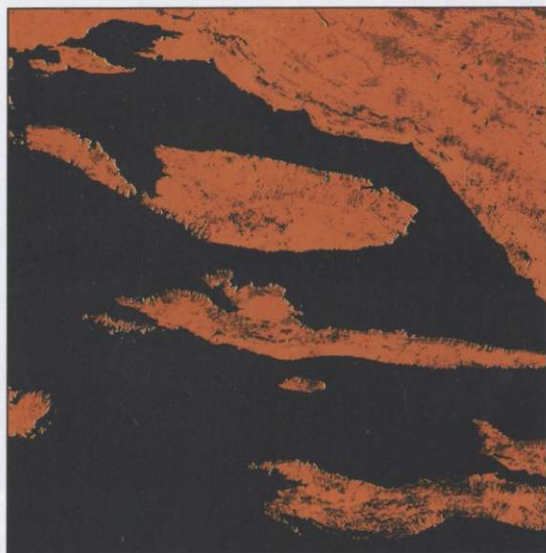
Kanal	Svetloba	Valovna dolžina v nm	Uporabnost
1	modrozeleno	450–520	zaradi prodornosti v vodi za kartiranje morskega dna
2	zeleno	520–600	za določanje gostote poraščenosti
3	rdeča	630–690	za opazovanje tipov rastja
4	bližnja infra rdeča	760–900	za opazovanje obalnih linij
5	infra rdeča	1550–1750	za razlikovanje med različnimi tipi rastja
6	termalna infra rdeča	10400–12500	za opazovanje toplotnih sevanj in toplotnega »onesnaženja«
7	infra rdeča	2080–2350	v hidrologiji, geologiji, geomorfologiji, pedologiji

Slika 1: Tretji spektralni kanal satelitskega posnetka srednje Dalmacije v modri barvi.

Slika 2: Peti spektralni kanal satelitskega posnetka srednje Dalmacije v zeleni barvi.

Slika 3: Sedmi spektralni kanal satelitskega posnetka srednje Dalmacije v rdeči barvi.

osemdesetkrat večje kot pri stometrskem digitalnem modelu reliefa.

Tako izpopolnjen vir podatkov o prostoru so začeli uporabljati številni strokovnjaki, ki raziskujejo prostor. Večino prostorskih podatkov je iz satelitskih posnetkov potrebno izluščiti z zapletenimi postopki računal-

niške (digitalne) obdelave slik (1, 5), marsikatero objekte in večje površine pa je mogoče določiti tudi razmeroma hitro in enostavno.

Kot primer si oglejmo TM satelitski posnetek srednje Dalmacije, ki je bil posnet 31. julija 1993. Uporabili smo spektralne kanale 3 (slika 1), 5 (slika 2) in

Slika 4: Povečan izsek obdelane združene slike tretjega, petega in sedmega kanala TM satelitskega posnetka srednje Dalmacije. Vidijo se kvadratki, ki predstavljajo 30 krat 30 m veliko območje pokrajine, torej površino 9 arov. Na sliki so jugovzhodna pobočja Mosorja, izliv reke Cetine pri mestecu Omišu in Braški kanal.

7 (slika 3), in sicer tako, da je kanal 3 prikazan v modri, kanal 5 v zeleni, kanal 7 pa v rdeči barvi. Nastala je združena (kompozitna) slika, na kateri so v modri barvi ploskve morja, v zeleni barvi ploskve bogatega rastja, v črni, rdeči in beli pa tista območja, ki so toplejša od okolice, torej kamnite površine in mesta središča (slika na zadnji strani platnic). Tako smo z enostavnim združevanjem spektralnih kanalov do-

segli sorazmerno učinkovito razločevanje površin z določeno rabo tal. Z uporabo kompleksnejših algoritmov nenadzorovane ali nadzorovane klasifikacije, torej zapletenejših postopkov, lahko rabo tal določimo še bistveno bolj podrobno, ločimo posamezne tipe rastja, ugotavljamo vlažnost prsti, poljsko razdelitev, poljedelske kulture, stopnjo njihove rasti in podobno. Tako lahko dobimo tudi dosti bolj natančne po-

Slika 5: Satelitski posnetek srednje Dalmacije obsega območje velikosti 90 krat 90 km, torej 8100 km². Ker osnovni slikovni element pokriva površino 9 arov, ima celoten posnetek 9 milijonov osnovnih slikovnih elementov, kar pomeni devet milijov podatkov v vsakem od sedmih kanalov, torej skupaj kar 63 milijonov informacij. Na severozahodu sega približno do Trogirja, na severovzhodu do Imotskega polja na meji med Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, na jugozahodu 20 km južneje od otoka Visa, na jugovzhodu pa skoraj do otokov Sušac in Lastovo. Tako se poleg večjega dela osrednje dalmatinske obale med Šibenikom in Pločami vidijo jugovzhodno obrobje Zagore, Kozjak (780 m), območje Klisa, Mosor (1330 m), jugovzhodni konec Sinjskega polja, spodnji del doline Cetine, skrajno jugozahodno obrobje hercegovega Duvanjskega polja, zahodni del Imotskega polja in Biokovo (1333 m) ter otoki Šolta, Brač, Hvar, Vis, Korčula in zahodni del polotoka Pelješac, med katerimi so prelivi Jadranskega morja z več manjšimi otoki: Braški kanal, Hvarski kanal, Viški kanal, Korčulski kanal, Neretljanski kanal in Lastovski kanal. Najvišja točka je vrh Sv. Jure (1762 m) na Biokovu, najbolj globoko pa se relief spusti južno od Visa, več kot 150 m pod morsk gladino (glej tudi zadnjo stran platnic).

Slika 6: Digitalno obdelani satelitski posnetek srednje Dalmacije s poudarjenim rastjem. Bele in sive površine so neporaščena območja, odtenki zelene barve pa pomenijo različno gostoto rastja. Temnejša je zelena barva, večja je poraščenost. Najmanj poraščena območja so ob dalmatinski obali: na primorski strani kraških planot in vzpetin, predvsem Kozjaka, Mosorja in Biokova, ter na območju med Trogirjem in Splitom, slaba poraščenost pa se vidi tudi na južni strani otokov, predvsem Brača.

datke o tistih pojavih, ki jih z enostavnim opazovanjem satelitskih posnetkov le s težavo zaznamo (4, 2).

Na slikah 1, 2 in 3 so skoraj neobdelani posnetki kanalov 3, 5 in 7 skenerja TM, na slikah 6 in 7 pa so posnetki že obdelani. Na sliki 6 smo poudarili rastje in na sliki 7 naselja.

V prispevku smo uporabili posnetke, ki jih distribuira podjetje EOSAT. Na razpolago smo jih dobili za raziskovalne projekte Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Satelitske posnetke smo obdelali s programskim paketom EASI/PACE podjetja PCI.

Slika 7: Digitalno obdelani satelitski posnetek srednje Dalmacije s poudarjenimi območji, toplejšimi od okolice, torej predvsem naselji. Črne površine so neposeljene oziroma redko poseljene, odtenki rdeče barve pa pomenijo predvsem različno gostoto hiš, ki je največja pri živo rdeči barvi. Na obali izstopajo območja okoli Trogirja, Splita, Omiša in Makarske, v notranjosti pa okoli Imotskega. Na otokih se med drugimi na Braču vidijo kraji Supetar, Milna in Selca, na Hvaru Jelsa, Stari grad in Hvar ter na Korčuli Vela Luka, Blato in Korčula.

1. Mather, P. M. 1989: *Computer processing of remotely sensed images*. Wiley and Sons. New York.
2. Pavlin, B. 1990: *Slovenija iz satelita*. Geografski obzornik, 38, 1. Ljubljana.
3. Sabins, F. F. 1986: *Remote sensing, principles and interpretation*. Freedman and Co. New York.
4. Stančič, Z. in Gaffney, V. 1994: *Satelitski posnetki – vir informacij o prostoru*. Geografski obzornik, 41, 3. Ljubljana.
5. Tretjak, A. 1986/87: *Uporaba satelitskih metod teledetekcije za ocenjevanje izrabe tal*. Zavod Republike Slovenije za Statistiko. Rim, Ljubljana.

PROJEKTNO DELO PRI GEOGRAFIJI IN ZGODOVINI V OSNOVNI ŠOLI

Lea Sreš

V želji, da učencem popestrimo pouk, jim naredimo šolo malo drugačno in da vključimo v projektno delo tudi področje geografije in zgodovine, smo na Osnovni šoli Dobrna zastavili projekt Koroška – Voranc in Soška fronta.

Oba projekta sta bila pripravljena in uresničena interdisciplinarno, saj so sodelovali učitelji višje stopnje in osmošolci, razdeljeni na več interesnih področij in skupin. Ob zaključku smo ugotovili, da projektno učno delo sodi med tiste postopke učenja, ki temeljijo na izkustvenem učenju, vspodbujajo učenca k aktivnemu učenju, jih navajajo na samostojnost in krepijo odnose med učitelji in učenci.

Izbor teme ni bil naključen. Učne vsebine, ki smo jih obravnavali pri posameznih predmetih, so bile za učence nezanimive. V projektu smo obravnavali obe temi pri slovenskem jeziku, geografiji, zgodovini, glasbeni vzgoji, likovni vzgoji in gospodinjstvu. Nalogo oziroma problem smo reševali celovito, sočasno z vidika vseh naštetih predmetov in enakopravno. Pri načrtovanju smo si zastavili cilje, ki so bili skupni vsem predmetnim področjem in učencem. Učenci so sodelovali v vseh etapah izvajanja projekta od načrtovanja, izvedbe in ocene rezultatov. Z neposrednim delom so odkrivali in razvijali svoje interese, sposobnosti, se učili samostojnega dela in prevzemanja odgovornosti. Prav tukaj se je pokazala kot pravilna odločitev, da učenci pri projektne delu dobijo največ, če jim je omogočeno soodgovorno ravnanje. Dela so se lotili odgovorno, pač glede na njihovo sposobnost in interese. Motiviranost je bila močna, saj jih je vsebina zanimala. Metode in oblike dela so bile prilagojene posameznim predmetnim področjem, upoštevana je bila diferenciacija in individualizacija, tudi notranja diferenciacija. Sodelovanje učiteljev je bilo usklajeno, prehajalo je na vsa predmetna področja, sodelovanje med učenci in učitelji pa se je odražalo v izbiri metod in oblik dela. Učitelji smo se spremenili v svetovalce in pomočnike. Oboji smo imeli iste cilje in interese. Frontalni pouk je zamenjalo delo v skupinah, dvojicah, individualno delo, učilnico smo zamenjali z ekskurzijo po Koroški in Posočju, s terenskim delom, z intervjuji, opazovanjem, anketami in s slikanjem. Učbenike je zamenjala druga literatura, slike, prospekti, razstave, muzeji, koncert, monodrama, revije, torej stvari, s kateri

mi so učenci sami prihajali do ugotovitev, spoznanj in znanj.

Ob analizi projekta smo ugotovili, da sodi projektno delo med tiste oblike, ki omogočajo razvijanje učenčeve osebnosti, bogatenje znanja in izkušenj, osebni odnos do obravnavane snovi in skladno z vloženim delom krepitev samozaveda.

In kaj smo delali? V okviru pouka smo si zastavili osnovne cilje, preučili literaturo in se pripravili na ekskurzijo. Na tridnevno pot po Koroški smo odšli oboroženi z osnovnim znanjem, tam pa ob opazovanju to znanje dograjevali. Učni predmet ni bil več pomemben, vse se je prepletalo in nadgrajevalo, saj je bila ekskurzija dobro pripravljena in vodena. Obiskali smo Legen, Slovenj Gradec, Prežihovino (Kotlje), Uršljo goro, Ivarčko jezero, Železarno Ravne, Leše, Najevisko lipo, Poljano in Šentanel. Tam smo imeli več delavnic. Delo skupin se je prepletalo od branja tekstov Voranca, opazovanja pokrajine, življenja ljudi in odnosa do okolja, turizma, zgodovinskih in kulturnih spomenikov do koroške pesmi in govoric. Po treh dneh spoznavanja geografsko bližnje, a slabo poznane pokrajine smo pri pouku zopet uredili vtise in spoznanja. Projekt smo nadgradili z ekskurzijo v Posočje. Obiskali smo muzej 1. svetovne vojne v Kobaridu, Gregorčičevo Vrsno, zasebno zbirko orožja v Bovcu in doživeli uprizoritev napada na utrdbo Kluže. Torej smo na osnovi predznanja podoživeli Soško fronto. Vtisi učencev so bili enotni: spoznali so strahote vojne, njeno nesmiselnost in željo po miru.

Predstavitve projekta je bila ob zaključku prvega trimesca. Povabili smo starše, učitelje, predstavnike kraja in Zavoda za šolstvo. Predstavljena so bila vsa predmetna področja. Koroška pesem šolske skupine, predstavitev vsebine projekta in ekskurzij, monodrama Svetneč Gašper z Mitjem Šipkom in osmošolci, koncertom Šentanelskih pavrov in z degustacijo koroške jedi »mežerli«. Scena je dopolnjevala predstavitev, razstavljena je bila uporabljena literatura, slike iz Šentanela in panoji z miselnimi vzorci in fotografijami obeh ekskurzij.

Delo smo ovrednotili, se pogovorili o realizaciji zastavljenih ciljev, o slabostih in o tem, da bomo prihodnje leto obiskali Libelče in dodali še fotografsko skupino. Najbolj so bili zadovoljni učenci, saj so bili rezultati trimesečnega dela vidni. Bili smo si edini, da ne manjka pripravljenosti za interdisciplinarno delo, težave so predvsem pri denarni obremenitvi staršev ob ekskurzijah. Poleg učiteljev sodelujo-

čih predmetov nam je bila v veliko pomoč šolska svetovalna delavka.

ŠTUDIJ GEOGRAFIJE NA PRIRODOSLOVNI FAKULTETI V BRATISLAVI

Ana Vovk

Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete v Mariboru ima prijateljske stike z Geografskim oddelkom na Prirodoslovni fakulteti v Bratislavi. Z namenom, da bi prispevala k utrditvi teh stikov in navezala nove, sem obiskala geografski oddelek te fakultete. Glavni namen obiska je bil spoznati rezultate raziskovanj na področju pedo- in biogeografije. Pokazalo se je, da študij geografije v Bratislavi ni podoben slovenskemu študiju geografije, temveč bolj avstrijskemu. To je potrdil tudi pregled predmetnika za geografijo, ki ga izdaja fakulteta. Razvidna je točkovna razdelitev predmetov, s čimer si študentje nabirajo točke, kar ima za posledico veliko število obveznih in izbirnih predmetov.

V splošnem se geografija deli na pedagoško in nepedagoško, slednja se imenuje »Geografija in kartografija«. Študij na pedagoški smeri poteka pet let, na nepedagoški pa štiri. Poleg strokovnih predmetov poslušajo študentje obeh usmeritev še splošnoizobraževalne predmete. V vseh petih letnikih pedagoške usmeritve imajo med splošnimi predmeti pomembno vlogo angleški jezik, telesna vzgoja, pedagogika in računalništvo. Na nepedagoški smeri je po obsegu manj splošnoizobraževalnih predmetov.

Strokovni predmeti na pedagoški smeri geografije v 1. letniku so: uvod v geografijo in planetarna geografija, geologija, tematska kartografija, geomorfologija, osnove statistike, terenska praksa in ekskurzije iz fizične geografije.

V drugem letniku se fizični geografiji pridruži socioekonomska, regionalna in politična geografija ter geografija prebivalstva. Študentje opravijo še terensko prakso in ekskurzije iz fizične in humane geografije ter se seznani s paleontologijo.

V tretjem letniku se število predmetov poveča, zlasti na račun metodoloških in didaktičnih predmetov. V predmetniku so predavanja iz teorije o krajini in življenjskem prostoru, o hidroloških, klimatoloških in meteoroloških metodah, o geografski analizi male regije. Gre za vsebine, ki, po lastni presoji, manjkajo slovenski geografiji in bi nedvomno prispevale h kakovosti geografskega študija.

V četrtem letniku se poleg obveznih predmetov, ki so precej regionalno in didaktično usmerjeni, pojavijo še izbirni predmeti, kjer lahko izbirajo med smermi fizične in humane geografije. Aktualni izbirni predmet je nedvomno »potenciali pokrajine in njihova ekonomska raba«.

V petem letniku pedagoške smeri se trem obveznim predmetom (regionalna geografija sveta in oceanov, novi trendi v geografiji in didaktika geografije ter pedagoška praksa iz geografije) pridružujejo izbirni predmeti, ki po naslovih kažejo precejšno navezanost na zahodnoevropski sistem študija. Gre za globalne aspekte organizacije prostora, nastajanja in ohranjanja življenjskih združb, globalno ekologijo. Te vsebine so sestavni deli geografsko usmerjene pokrajinske ekologije.

Nepedagoška smer geografije in kartografije zajema v prvem letniku naslednje predmetne sklope: uvod in osnove geografije, osnove kartografije, računalništvo in informacijski sistemi, matematika, fizična geografija, geografija gospodarstva in osnovne meritve na terenu.

Izbirni predmet je »Izbrani problemi v biologiji za geografce«.

V drugem in tretjem letniku je spekter predavanj, seminarjev in vaj tako različen, da ni možna klasifikacija v skupine. Vključene so aktualne tematike in sodobni tehnični postopki. Nekateri izmed njih so: geoinformacijski sistemi, teorija o pokrajini, kompleksna geografska analiza majhnih regij, geografska regionalizacija, ekologija pokrajine.

Predmetna razčlenitev je najbolj izražena v tretjem letniku in kaže podobnost s študijem geografije na Dunaju. Tematika četrtega letnika je usmerjena na proučevanje domače pokrajine, kar izhaja iz obveznih predmetov. Med izbirnimi predmeti se odločajo za izbrane probleme, regionalno geografijo in informacijske sisteme. Primerjava predmetnika prirodoslovne fakultete s predmetnikom geografije na univerzi na Dunaju kaže precejšnje podobnosti v vsebinskih in tehničnih vidikih poteka študija. Vsebinske podobnosti se kažejo v zastopanosti »aktualnih« tematik, ki se dotikajo pokrajinske ekologije, biologije, ekonomije, računalništva in politike. Podobnost z vidika tehnične plati izhaja iz točkovnega sistema izbire predmetov. To je še en primer, kako hitro in učinkovito je mogoče spremeniti zastarele študijske programe, jih aktualizirati in omogočiti primerljivost rezultatov raziskovalnega in pedagoškega dela.

TRIDIMENZIONALNI PRIKAZ SLOVENIJE

Franc Grlica

Prijazen predstavnik podjetja Donna d.o.o. iz Ravdljice je prišel v šolo ponuditi nov relief Slovenije v merilu 1 : 300.000. Prvi pogled nanj me je presenetil, saj iz njega veje ena osnovnih značilnosti slovenskega površja, izredna razgibanost.

To je bilo doslej ob različnih kartah, ki so v šolski rabi, možno pretežno le verbalno dokazovati in prepričevati, da naj učenci vendar vidijo, kar bi morali in kar ni videl niti učitelj. Nov relief Slovenije lahko učenci dobesedno otipajo s svojim vidom, se ga dotaknejo s prsti, ki so zaradi njegovega merila podobni prstom velikanov, in ga doživijo. Največji čar novega učnega pripomočka, ki bo krasil marsikatero slovensko »učilno zidano«, je v predstavljenosti, neposrednosti, v njegovi tretji dimenziji.

Spomnim se še reliefa, ki je pred leti visel v moji učilnici. Bil je iz mavca in čeprav na toplem in suhem, so zunanje sile naredile svoje. Ni se mogel upirati antropogeni eroziji učencev, ki so potem, ko je že bil poškodovan, zdaj tu, zdaj tam, malo iz hudičije, malo iz radovednosti, kaj se skriva pod površjem, odkrhnili košček »Slovenije«, ali pa je ta odpadel kar sam, ko so hodili mimo nje skozi vrata učilnice z nahrbtniki in torbami uskladiščenega znanja. Neugleden ostanek ostankov progresivno napredujoče erozije je z nekaj gibi, tokrat že na moje molodovanje, naj se usmili »Slovenije«, odstranil hišnik. Od tedaj do začetka tega leta so na stenah geografske učilnice viseli le zemljevidi, na omari pa je stala magična, čeprav ne steklena krogla vsakega geografa, globus. Že zato se mi je ob pogledu na še nekupljen nov relief, za katerega sem v mislih že zabijal žebelj v steno, milo storilo.

Milo pa se mi je storilo tudi, ko sem ga za nekaj dni odtovoril domov, da bi si ga v miru natančneje ogledal in ga sprejel za »svoje« učilo. Relief je sicer plastičen, njegova podlaga je lesenit, uokvirjajo pa ga letvice. Ravno zaradi lesenih delov je presenetljivo težak; za njegovo obešanje bosta potrebna kar dva žebelja!

Tistega popoldneva, ko sem ga malone slovesno vprico žene in radovednega sinka položil na mizo, je skozi okno nanj sijalo sonce. Slovenija v soncu! Prek nje se je (verjetno zaradi konvekcijskih tokov!) pripodilo nekaj ovčic, zaradi padajočega zračnega pritiska, ki ga kaže barometer v predsobi, pa kmalu že tudi prvi cirusi, ki so napovedovali poslab-

šanje sicer dobrega začetnega razpoloženja. Sumim, da je na poslabšanje situacije vplivala tudi žena. Miža je bila namreč kuhinjska. Ta je po ženini lestvici vrednot namenjena drugim, bolj posvečenim rečem, kot je relief. A kaj hočemo: v majhnem učiteljskem stanovanju se je potrebno tako kot v javnosti venomer dokazovati in braniti svoj specifičen poklic. Doma je to neusmiljen boj za kuhinjsko mizo. Toliko hujši, ker je pedagoška delavka tudi žena.

Zaradi nastalega nelagodja in zle slutnje, da se bo tega popoldneva zgodilo še kaj neprijetnega in da bo oblačnosti sledilo grmenje, mi je pogled zdrnil po reliefu navzdol v desni spodnji kot, kjer okroglih 3000 km² prave pokrajine pokriva legenda. Pod njo so odtisnjeni naslovi treh podjetij: enega italijanskega (proizvajalca?) ter dveh slovenskih. Že omenjena Donna d.o.o. je distributer, za drugega (Live iz Izole) pa lahko le ugibamo, zaradi kakšnih zaslug so ga odtisnili pod rob reliefa (uvoznik, založnik?). Med osnovne podatke bi sodilo tudi leto izdelave reliefa, kar bo nepazljivo oko najbrž tako in tako spregledalo. Legenda je odtisnjena (ne brez napak!) tudi v angleškem, italijanskem, nemškem in francoskem jeziku, kar bi kazalo na morebiten mednarodni interes za Slovenijo ali vsaj željo po njem. Ravno zaradi večjezične legende se mi zastavlja vprašanje, komu je relief sploh namenjen. Slovenske šole take legende ne potrebujejo!

Površje reliefa so izdelovalci lepo razgibali, a včasih preveč (npr. v Ljubljanski kotlini), včasih premalo (npr. pri Brkinih) in včasih ravno prav. Trstelj (643 m) na severnem robu Krasa po višini na izdelku prekaša Karlovico (771 m) v Brkinih, Pohorje pa se kosa s Triglavom. Ali je Pohorje višje, »na oko« kljub gusarskim pogledom nisem mogel ugotoviti. Vprašanje je, kaj bi pokazala vodna tehtnica, položena na relief? Mogoče bi Pohorje v veselje Štajercev in užaljenost Gorenjcev celo »zmagalo«, kar bi lahko vodilo v nove slovenske razprtije, rezultat pa bi bil sicer tudi dvomljivo realen, ker bi se (plastičen) relief pod težo vodne tehtnice tako in tako nepredvidljivo upognil.

Kote zaradi nenatančnega tiska na reliefu pogosto niso označene na vrhovih, ampak od njih odstopajo za kilometer, raje dva in več (npr. Krim) in so tako na pobočjih. Po pobočjih in ne po dnu dolin tečejo včasih tudi reke (npr. Sava, Rinža), v pobočja dolin in podolij so tu in tam odrinjene prometnice (npr. v Dolenjskem podolju).

Krajevnih in ledinskih imen je na reliefu izpisanih presenetljivo veliko, v glavnem brez pravopisnih

napak. Natisnjena so kvalitetno, pregledno in kljub razgibanosti reliefa lepo razporejena (izjema je npr. napis za Kočevje).

Po pomembnosti razlikuje relief več tipov krajev: tako je Ljubljana kot edino naselje na vsem reliefu poleg Zagreba izpisana v zelenem okvirju s šrafirano podlago. Iz legende lahko preberemo, da tako spada med »pomembna območja«, tisti učitelji, ki so se učili in tudi naučili kateregakoli od že omenjenih tujih jezikov, pa bodo učencem razložili, da gre pravzaprav za »kraj, ki je posebno vreden ogleda« in ne za »pomembno območje« (prevedel pisec tega članka iz nemškega jezika). Med »zelo zanimiva območja« spadajo Kranj, Novo mesto idr., katerih imena so izpisana v zelenem okvirju (poliglotti bodo znova ugotovili, da gre za kraje in ne območja!), »zanimiva območja« (tujci nas bodo podučili, da gre znova za kraje!) pa so Prevalje, Stična, Turjak...

Slovenski napisi na slovenskem etničnem ozemlju v Italiji so redki. Največ jih je na Goriškem in Tržaškem, najslabše je v alpskem predelu obmejne Italije (v Kanalski dolini je slovensko le ime za Trbiž, v Reziji pa sploh ni nobenega slovenskega napisa). Izjemoma so zapisana krajevna imena tudi v slovenščini na avstrijskem Koroškem (zaman boste iskali slovensko ime za Drau, Gail, Wörther See, torej tudi za največje vodne pojave!), na Madžarskem sta poleg državnega imena edina napisa v slovenščini »Kerka« in »Zala«. Le zakaj smo se na teh območjih (sami?!) pometli pod preprogo večinskih narodov? Pred kom? Pred tujci, pred učenci, pred svojo zgodovino ali celo pred samim sabo? Slovenščino potiskajo oblikovalci reliefa v ozadje celo na vratih v Slovenijo. Tako so imena mejnih prehodov izpisana najprej v tujem in šele nato v slovenskem jeziku.

Eden najbolj poudarjenih elementov pričujočega reliefa, čeprav gotovo ne bo namenjen avtomobilistom, so ceste. Izpisane so celo njihove označbe in razdalje med kraji, kot smo jih navajeni iz avtokart. Smelo so izrisane šele načrtovane avtoceste in hitre ceste v izgradnji. Učencem, ki doživljajo pokrajino na šolski ekskurziji ali skozi steklo očetovega avtomobila, bo relief gotovo omogočil, da bodo podoživeli preteklo vožnjo ali se pripravili nanjo.

V legendi izrisan znak za »panoramski pogled« na reliefu zaman iščemo znotraj slovenskih državnih meja. Panoramske poglede naj bi nudili le vrhovi v Avstriji.

Od »parkov« je v Sloveniji le eden (Triglavski narodni park), na prikazanem delu(!) Avstrije pa jih je pet.

Sem človek, ki ne more biti dolgo slabe volje, zato so se tudi oblaki nad reliefom slednjič razkadili. V prihodnjih dneh ga bom kljub napakam obesil v učilnico. Na dva žeblija. Zdržala bosta. Bo tudi relief in njegov okvir?

Pa napake? Naj jih pred učenci skrijem? Ne, celo opozoril bom nanje! Tako relief ne bo le učni, ampak tudi vzgojni pripomoček. Toliko bolj, ker lahko storjene napake nekdo popravi in ker se po znanem slovenskem (!) pregovoru na njih učimo ter vzgajamo.

TUDI NA SENČNI STRANI ALP ŽIVIJO SLOVENC Franc Grlica

Šele pred dnevi mi je povsem slučajno in od znane zamejskega Slovenca Franca Kukovice, ki je imel pri vsej zadevi vmes prste kot redaktor, prišla v roke knjiga Strokovnega pedagoškega združenja iz Celovca. Nosi sicer že letnico 1993, zaradi vsebine pa je prav, čeprav že malo pozno, da se vanjo obregnem in opozorim nanjo svoje stanovske kolege, predvsem geografe in zgodovinarje. Za dobro knjigo gotovo ni nikoli prepoznal!

Njen naslov je »Deset sprehodov med Slovenci na Koroškem«. Napisal jo je Niko Rupel. Na zavihu lahko preberemo kratko avtorjevo poklicno pot in vzgibe, ki so privedli do nastanka knjige. Po študiju slavistike na ljubljanski univerzi je poučeval na osnovni šoli, že drugo desetletje pa poučuje na srednji ekonomski šoli v Radovljici. Kot dolgoletni predsednik Zveze kulturnih organizacij v istoimeni občini je dolga leta navezoval stike s slovenskimi kulturnimi društvi na Koroškem in tako spoznaval njene kraje, ljudi ter njihova prizadevanja. Rezultat avtorjevih pedagoških izkušenj in spoznavanja pokrajine ter ljudi na senčni strani Alp je knjiga, ki nas vabi na deset sprehodov med zamejske Slovence. Na drugačen izlet, kot smo ga navajeni. Na pot se ne bomo podali kot kupci, da bi se zapletali v tržne zakonitosti ponudbe in povpraševanja, kot navadno prav banalno zreducirano doživlja zamejsko Koroško mnogo Slovencev, v ospredje našega doživljanja bomo postavili pokrajino in človeka v njej kot našega gostitelja in rojaka.

Mnenja sem, da posvečamo problematiki zamejske Koroške premalo pozornosti, nanjo pa radi pozabljamo tudi ob pripravljanju raznih ekskurzij in izletov. Slika, ki jo imajo učenci o Koroški, je pogosto

izkrivljena, idealizirana ali spuščena na raven naku-povalnega turizma. Zamejska Koroška pa vendarle niso v prvi vrsti šilingi in trgovine, temveč pokrajina, ljudje, njihovi običaji in gospodarjenje, njihova in naša zgodovina ter bogato kulturno snovanje.

Ce se že odpravimo na pot, z učenci prek meje neradi zavijemo, ker je to tujina, ker v današnji ekonomski situaciji mnogi starši daljši izlet težko financirajo, ker nam manjka izkušenj in ker se o zamejstvu od (slovenske) literature v šolskih knjižnicah police ravno ne šibijo. Z leksikoni, zazrtimi v preteklost, in zgodovinskimi knjigami nikakor ne moremo biti zadovoljni, saj nam ne dajejo dovolj natančnega odgovora na to, kakšna je Koroška danes: stvarna, živa, realna in ne zgodovinski, splošen ali čustven pojem.

Delo Nika Rupla nam odstira zaveso nad zamejsko Koroško, za povprečnega Slovenca celo preveč natančno. Vedeti pa moramo, da je knjiga namenjena tudi zamejskim Slovencem in v skrajšanih nemških prevodih nemško govorečim sodeželanom. Skratka: knjiga je učbenik o zamejcih, za njih same in za tiste, ki bi jih morali in/ali želeli spoznati.

Razdeljena je na dva dela, »na dve knjigi«. Knjiga v dveh knjigah.

Prva (I) nosi podnaslov: »Priročnik za spoznavanje slovenskega slovstva na Koroškem, njegovih ustvarjalcev in ustvarjalk, zgodovine, kulture in krajev na avstrijskem Koroškem. Nemško v močno skrajšani obliki.« V uvodnem prehodu nas avtor seznani z glavnim mestom dežele Koroške Celovcem, njegovo zgodovino, kulturnimi buditelji in spomeniki. Temu sledi devet podrobnih skic in opisov poti. Kot z dobrim pomočnikom se učitelju geografije, slovenskega jezika, zgodovine ali umetnostne zgodovine ne bo težko z učenci odpraviti po naslednjih koroških poteh in stranpoteh: Celovec – Krnski grad – Gospa sveta – Vojvodski stol – Visoka Ostrovica – Dješke – Velikovec, Celovec – Vetrinj – Hodiše – Jedvovca – Otok – Vrba – Kostanje – Poreče, Celovec – Radiše – Grabštajn – Medgorje – Tinje – Kamen – Dobrla vas, Beljak – Osoje – Krka – Breže – Št. Vid, Beljak – Marija na Zilji – Bače – Rožek – Loče – Št. Ilj – Bilčovs – Kotmara vas, Brnca – Bistrica na Zilji – Šmohor, Brnca – Št. Jakob – Borovlje, Borovlje – Železna Kapla, Železna Kapla – Globasnica – Pliberk.

Med prilogami je v knjigi precej dokumentov, ki dokazujejo večstoletno prisotnost Slovencev na zamejskem Koroškem. Eden od njih je zemljevid na osnovi ljudskega štetja v letu 1910 z naslovom »Naselenost Slovencev in narodnostno razmerje na Ko-

roškem«. Med prilogami bomo našli celo natančne naslove (in telefonske številke) današnjih slovenskih institucij.

Druga knjiga (II) z istim naslovom ima podnaslov »Leksikon s pomembnejšimi podatki in dodanimi teksti«. Je dopolnilo prvi in dodatno olajša spoznavanje južnega dela avstrijske dežele Koroške in slovenstva na njem nekoč in danes. Služi lahko šolarjem, pa tudi odraslim pri dopolnjevanju in utrjevanju védenja o koroških Slovencih. Na enciklopedičen način nas po abecednem vrstnem redu seznanja z velikim številom oseb (narodnimi buditelji, pesniki, pisatelji...), kulturnimi institucijami in objekti (galerijami, muzeji, zbirkami, šolami, založbami, časopisi...), ki so in še oblikujejo slovenskost onstran meje, kar podkrepi z obsežno dokumentacijo (fotografijami, dokumenti, pesmimi, odlomki iz proznih del, naslovniciami knjig, časopisov ipd.).

Knjigi z enotnim naslovom bosta med pedagoškimi delavci gotovo vzbudili željo za izleti po zamejski Koroški in bosta postavljeni med tiste knjige na knjižni polici, ki jih pogosteje in radi vzamemo v roke.

GEOGRAFSKE PERIODIČNE PUBLIKACIJE Ida Knez

Branka Gabrenja Müller je v prejšnji številki v prispevku »S.O.S. za geografijo v srednjih strokovnih in poklicnih šolah« med drugim opozorila na pomanjkljivo informiranje geografov. Slovenske geografske periodične publikacije je že predstavila Janja Turk v Geografskem obzorniku 34 (1987), št. 3., str. 42–50, zato sem zbrala le osnovne podatke o publikacijah ter naslove, kjer jih lahko naročite. Na voljo tudi v prodajalni Zemljepisnega muzeja Slovenije, Trg francoske revolucije 7, tel. 312 537.

Geografski obzornik: izdajatelj: Zveza geografskih društev Slovenije, izhajanje: štiri številke na leto, naročila: Miha Pavšek, Geografski inštitut ZRC SAZU, Gosposka 13, tel. 125 60 68 int. 304; vsi člani Ljubljanskega geografskega društva so hkrati naročniki Geografskega obzornika, cena je vključena v letno članarino.

Geografski vestnik: izdajatelj: Zveza geografskih društev Slovenije, izhajanje: enkrat letno, naročila: Tončka Abbad, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Aškerčeva 2, tel. 176 93 39.

Dela: izdajatelj: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izhajanje: enkrat

letno, naročila: Irena Petroša, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2, tel. 176 93 39.

Geografski zbornik (Acta Geographica): izdajatelj: Geografski inštitut ZRC SAZU in Razred za naravoslovne vede SAZU, izhajanje: enkrat letno, naročila: Biblioteka SAZU, Novi trg 3, tel. 125 60 68.

Krasoslovni zbornik (Acta carsologica): izdajatelj: Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU in Razred za naravoslovne vede SAZU, izhajanje: enkrat letno, naročila: Biblioteka SAZU, Novi trg 3, tel. 125 60 68.

Geographica Slovenica: izdajatelj: Inštitut za geografijo, izhajanje: enkrat letno, naročila: Darka Naglič, Inštitut za geografijo, Trg francoske revolucije 7, tel. 213 458.

Geografija v šoli (Zbornik referatov seminarja permenetnega izobraževanja): izdajatelj: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, izhajanje: enkrat letno, naročila: Založba (Mira Turk Škraba), Poljanska 28, tel. 133 32 66.

PREDAVANJA LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA Valentina Brečko

Predavanja Ljubljanskega geografskega društva so vsak tretji torek v mesecu ob 19. uri v predavalnici 233/II na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete. Vstop na predavanja je prost. Obvestila o predavanjih so objavljena v sobotnem Delu in Slovencu ter na teletekstu Televizije Slovenija na strani 360. Predvidena predavanja do konca leta 1995 so:

- 17. oktober 1995: Jug Združenih držav Amerike in Mehika (Renata Mezeg),
- 21. november 1995: Belgija (dr. Matej Gabrovec),
- 19. december 1995: Kras in jame otoka Bohol v osrednjih Filipinih (Jure Vrhovec).

EKSKURZIJE LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA Mauro Hrvatini

Na ekskurzije se lahko prijavljate osebno v Zemljepisnem muzeju Slovenije na Trgu francoske revolucije 7 od 9.00 do 19.00, ob sobotah od 9.00 do 13.00 (tel. (061) 213-537), ali pa po pošti na isti naslov. K prijavi obvezno priložite kopijo položnice ali ček. Prijava brez hkratnega plačila ni veljavna.

Vse informacije lahko dobite v Zemljepisnem muzeju. Člani LGD imajo 20 % popusta. Popust ne velja pri plačilih manj kot 7 dni pred odhodom. Udeleženci prejmejo kratek vodnik poti. Če se odjavite vsaj 7 dni pred ekskurzijo, vam vrnemo 90 % vplačanega denarja, pozneje le 50 %. Če se ne odjavite vsaj 24 ur pred začetkom ekskurzije, vplačila ne vračamo. Udeleženci potujejo na lastno odgovornost. Številka žiro računa: 50100-620-133 05 1010115-1620908.

Enodnevna ekskurzija po Trnovskem gozdu (16.9.1995). **Program:** Odhod s Kongresnega trga ob 7.00, nato vožnja skozi Logatec in Črni Vrh do Cola. Ogledu škrapljišča pod Kovkom bo sledil vzpon na razgledni Sinji vrh (1002 m). Po postanku pri turistični kmetiji se bomo odpravili do naravnega okna pri Otlici. Krajša vožnja prek Predmeje nas bo zatem pripeljala do Male Lazne. V bližini si bomo ogledali vhodni del Velike ledene jame v Paradani in mrazišče z vegetacijskim obratom v Smrekovi dragi. Vrnitev v Ljubljano je predvidena skozi Lokve, Čepovan in Vipavsko dolino. **Vodstvo:** dr. Darko Ogrin. **Cena:** 1600 SIT. **Pogoji:** primerena obleka in obutev.

Enodnevna ekskurzija po poti argonavtov (14.10.1995). **Pojasnilo:** argonavti so bili grški mitološki junaki, ki jih je iskanje zlatega runa pripeljalo tudi v naše kraje. **Program:** Odhod s Kongresnega trga ob 7.00, nato kratka vožnja do Vrhnik, kjer se bomo seznanili z manj znanimi izviri Ljubljance. Na poti do Logatca si bomo spotoma ogledali ostanke rimskega limesa in Rupnikove linije. Prek Logaškega polja nas bo pot vodila do Kalca oziroma do bližnjega Grudnovega brezna. Ob kastelih na Lanišču in rimskih utrdbah Ad Pirum se bomo povzpeli na Strelški vrh (1264 m) in nato sestopili v Vodiče. Uradni del ekskurzije bomo zaključili pri kraškem izviru Vipave. **Vodstvo:** mag. Andrej Mihevc. **Cena:** 1600 SIT. **Pogoji:** primerna obleka in obutev.

Zadnja stran platnic: Na sliki je TM satelitski posnetek srednje Dalmacije. 31. julija 1993 jo je posnel satelit LANDSAT 5, in to s skenerjem, ki ima ločljivost 30 krat 30 m in uporablja sedem spektralnih kanalov. Slika je nastala s kombinacijo treh kanalov: tretjega, petega in sedmega. Posneto območje ima velikosti 90 krat 90 km. Na severozahodu sega približno do Trogirja, na severovzhodu do Imotskega polja na meji med Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, na jugozahodu 20 km južneje od otoka Vis, na jugovzhodu pa skoraj do otokov Sušac in Lastovo. Ker osnovni slikovni element pokriva površino 9 arov, ima celoten posnetek 9 milijonov osnovnih slikovnih elementov, kar pomeni devet milijonov podatkov v vsakem od treh kanalov, torej skupaj kar 21 milijonov informacij. Zeleni odtenki prikazujejo rastje, rdeči gostejše poseljena območja, rjavkasti in sivkasti pa neporastena območja. Satelitski posnetek, ki je obdelan s programskim paketom EASI/PACE podjetja PCI, je podjetje EOSAT dalo na razpolago za raziskovalne projekte Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. (K članku Srednja Dalmacija iz vesolja.)